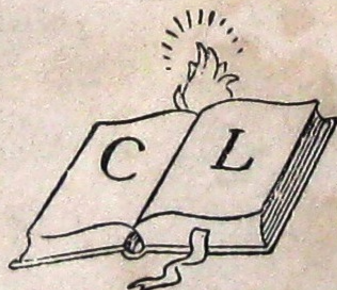
I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

STRIGATE DE ALARMA IN CHESTIA EVREEASCA

COLECȚIA „CONVORBIRI LITERARE"

Nr. 27(65a.)

I. AL. BRĂTESCU VOINEȘTI

STRIGĂTE DE ALARMĂ ÎN CHESTIA EVREEASCĂ

I. AL. BRĂTESCU VOINEȘTI

STRIGATE DE ALARMA ÎN CHESTIA EVREEASCA

1940
COLECȚIA „CONVORBIRI LITERARE"
BUCUREȘTI

INST. DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ «BUCOVINA» I. E. TOROUȚIU
BUCUREȘTI

STRIGĂTE DE ALARMĂ
IN CHESTIA EVREEASCĂ

Şi iată-mă îmbrâncit fără voia mea într'o luptă de care m'am ferit toată viaţa; nu dintr'o excesivă dragoste de linişte, nici din laşitate, nici numai dintr'o înclinare firească nesupusă controlului conştiinţei mele, ci dintr'o hotărîre conştientă, isvorîtă din credinţa că răutatea, duşmănia şi ura sunt sentimente înjositoare, iar bunătatea, mila şi iubirea, sentimente nobile şi înălţătoare.

Până la vârsta în care mă găsesc, de când ţin condeiul în mână, n'am aţâţat pe semenii mei la ură şi la vrăjmăşie. Am colaborat în timpul războiului la ziare, cerând intrarea în acţiune alături de aliaţi; dar desfid să mi se arate în acele articole îndemnuri de ură împotriva celor cu cari aveam să luptăm.

Tot aşa, desfid să mi se arate când am propovăduit vreodată ură împotriva neamului evreesc.

Nu, n'am fost niciodată antisemit, pentrucă — mulţumesc lui Dumnezeu! — am un suflet şi o minte, care fac să mă pot cu înlesnire ridica deasupra patimilor şi frământărilor pământeşti, spre a le considera sub specie aeternitatis.

Nu-mi trebue să fac nici un efort pentru a-mi închipui că, — pe când aci, pe pământul nostru, oamenii împărţiţi în filosemiţi şi antisemiţi, se urăsc şi se vrăjmăşesc, — undeva, departe, într'o grădină frumoasă, stau pe-o bancă Crist şi Juda, ca doi buni prieteni,

de mult și definitiv împăcați. Pot auzi deslușit pe Crist zicând prietenului său:

— „Ce bine ne-am jucat amândoi rolurile orînduite de ziditorul lumii, — și ce rău îmi pare că numele tău a ajuns atât de odios oamenilor. Că osândiri, revoltător de nedrepte, se pronunțaseră și împotriva altora. Omul învățat, înțelept și bun, care cu câteva sute de ani zisese înaintea mea: „La ce-ți vor folosi toate bunurile lumești de-ți vei pierde sufletul", fusese și el osândit la moarte. Era însă un om bătrân, de 70 de ani, i se oferise prilej de scăpare, dar l-a refuzat, iar moartea și-a dat-o singur, bând zeamă de cucută. Doctrina lui nu s'a răspândit în lume, pentru că se adresa numai minții oamenilor, nu și simțirii lor. Pe mine, om în floarea vârstei, m'au prins, m'au scuipat, m'au bătut, m'au schingiuit și m'au răstignit între doi tâlhari, pricinuindu-mi suferințe, la auzul cărora și azi, după aproape două mii de ani, lăcrămează cei ce le ascultă. Compătimirea și revolta, pe care le-au stârnit în sufletele oamenilor nemeritatele suferințe îndurate de mine, au slujit de aripi doctrinei mele, pentru a putea sbura în lume. Tu, prin trădarea și vinderea mea, ai făurit acele aripi.

Ințelege ori și cine că în sufletul unui om care-și poate închipui asemenea lucru, nu este nici un colțișor în care s'ar putea adăposti vrăjmășia, și că este pregătit ca să asculte cu drag și să urmeze îndemnuri umanitare.

Deși națiunea este o realitate tot atât de netăgăduit cât este familia, — deși, în consecință, naționalismul este o înclinare sufletească tot atât de firească și de legitimă cât este dragostea de familie, — sunt totuși gata să colaboreze la temperarea îndemnurilor naționalismului, în interesul realizării înfrățirii dintre popoare. Cu o condiție: ca acel care-mi cere această colaborare să fie sincer.

Dar când o asemenea cerere îmi vine dela oameni cari practică un feroce naționalism al neamului lor, străin de al meu, — nu le-aș putea acorda colaborarea mea la o operă de amorțire a naționalismului celor din neamul meu, decât dacă aș fi sau orb ca o cârtiță, sau interesat și de rea credință.

Mă găseam sub impresia unui articol pe care-l citisem în „Curierul Israelit", articol plin de elogii la adresa mea, în care d. Horia Carp, pe care n'am cinstea să-l cunosc, se întreba cu nedumerire : cum se poate ca un om care a produs o operă literară plină de duioșie și de compătimire pentru suferințele altora, să colaboreze la un ziar în coloanele căruia se propovăduește ura și vrăjmășia.

Imi propuneam să răspund d-lui Horia Carp pentru a-l face să înțeleagă că nici acest ziar și nici eu, nu propovăduim ura. Că nu numai că m'aș simți rușinat și vinovat dacă aș face-o dar nici n'o pot face din pricina întregei mele firi. Imi propuneam să mă silesc să-l fac să înțeleagă că, numai cu condiția de a-și fi pierdut complet mințile, un om poate îndemna la ură și la vrăjmășie, după ce a scris afirmații ca aceasta :

„Veniți pe lume fără voia noastră, incapabili din pricina micșorimii noastre față cu imensitatea Universului, să pătrundem intențiile puterii uriașe care a creiat viața și să găsim un sens existenții, — singura atitudine și folositoare și înțeleaptă ce ar trebui să avem unii față de alții, e compătimirea și ajutorarea reciprocă. Și totuși, ne desbinăm, ne vrăjmășim, ne chinuim reciproc, sporind prin voința noastră suferințele legate de ticălosul nostru trup, supus durerii".

Imi propuneam să fac să înțeleagă pe d. Horia Carp că în făptura omului, cu timpul, din pricina conviețuirii cu oameni de acelaș neam cu el, s'a vit, pe lângă instinctul său de conservare personală și individuală, un instinct de conservare al colectivității căreia aparține, instinct care îi poruncește să-și apere neamnul și că acest instinct e atât de puternic, încât rațiunea nu i se poate împotrivi, ci, cel mult, îi poate tempera îndemnurile.

Imi propuneam să aduc aminte d-lui Horia Carp declarația mea că sunt gata să colaborez cu oricine la temperarea îndemnurilor naționalismului, cu condiția ca acel care îmi cere această colaborare să fie de perfectă bună credință. Imi propropuneam să-i mai spun că acest instinct de conservare îmi strigă că cea mai înfiorătoare rătăcire în care poate fi îmbrâncită omenirea, cea mai mare primejdie care amenință nu numai neamul nostru, dar întreaga civilizație umană, este comunismul și că, din pricina acestei nestrămutate credinți, socotesc criminali pe cei cari, în loc să colaboreze la combaterea comunismului, îl susțin, fie direct, fie tăcând.

Umblam pe stradă, complet absorbit și preocupat de căutarea formei celei mai convingătoare de dat scrisorii ce eram hotărît să adresez d-lui Horia Carp, când am întâlnit un grup de prieteni cari, opriți în loc, ascultau ce le spunea un domnișor, despre care de mult mi-am făcut o părere, pe cât de defavorabilă, pe atât de întemeiată și de definitivă.

Ce le povestise până atunci nu știu. Prietenii râdeau, — unul îl bătea pe umeri, în semn de încântare și de aprobare a celor ce spusese. La apropierea mea, domnișorul zise cu un zâmbet, cu un accent de zeflemea și cu vădită intenție de jignire: „A sosit omul de dreapta !".

Știu de mult că oamenii cari dezaprobă dreapta, sunt de patru categorii.

In prima categorie intră acei cari, — după ce, dobândind puterea prin violență, reducând la desăvârșită supunere prin o înfiorătoare teroare un popor de 160 milioane de oameni, au întemeiat cea mai fioroasă dictatură, — acum, pentru a împiedeca pe celelalte neamuri de a-i stânjeni în continuarea isprăvii lor, au tot interesul să creeze și să menție pretutindeni o confuzie în spirite și o stare de permanentă frământare, printr'o propagandă plină de minciuni și de fariseism. Pentru asemenea oameni, un om conștient nu poate avea decât oroare.

A doua categorie cuprinde pe oamenii simpli, de bună credință, cari, fiindcă au apucat să-și zică „democrați", se jenează și se tem să se întoarcă din drum. Incapabili de a pătrunde cu mintea înțelesul profund al realității în care trăesc, și tot atât de incapabili de a rezista curentelor, se lasă târîți de ele.

A treia categorie cuprinde pe oamenii nevoiași cari, împovărați de o familie numeroasă, gâtuiți de nevoi, se lasă ademeniți și în schimbul unui pumn de arginți, ajung apărători ai comunismului.

Pentru aceste două categorii, dezaprobându-le cu toată tăria pot totuși resimți și compătimire, pentrucă

nu-mi pot nimici iluzia că poate într'o zi se vor căi amar, că, unii din nepăsare, alții din neputința de a rezista, vor fi colaborat la dăinuirea nebuniei.

A patra categorie e alcătuită din secături, extrem de primejdioase, cari ajung apologeții deghizați ai comunismului, atât în schimbul arginților ce primesc, cât și din îndemnul sufletului lor de secături.

Dăruiți din fire cu o deșteptăciune ce nu li se poate tăgădui, din mulțimea cărților pe cari le-au citit, în loc să se aleagă cu o limpezire a minții lor, s'au ales cu o scrântire, o dezaxare a ei.

Dorința lor de a se arăta în curent cu tot ce e nou, teama lor de a nu părea rămași în urmă îi fac să guste, să aprecieze tot ce e nou, ori cât ar fi de irațional și de paradoxal. Prin farmecul ușurinței lor de a se exprima, prin admirația ce stârnesc în sufletul găgăuților, aceste secături sunt foarte apreciate și întrebuințate de comuniști, pentru a menține pe naivii cari-i ascultă, într'o stare de dezechilibru, foarte prielnică răspândirii comunismului.

Aceste secături, prin piruete hazlii, prin giumbușuri, prin paradoxe, lucrează necontenit la minarea temeliilor pe care e clădită civilizația omenească. Tot ce a fost câștigat cu mare trudă în decurs de veacuri, tot ce stânjenește ori ar putea stânjeni răspândirea comunismului, trebue nimicit. Religie, familie, naționalism, patriotism, pudoare, jenă, tot trebue dscreditat, prin zeflemele crude, tot trebue firimițit, nu numai cu vorba, dar și cu fapta. O secătură de soiul acesta nu știe ce e rușinea, ce este mila, ce este compătimirea, ce este durerea. El trebue să dovedească

prin orice mijloace că e „pe deasupra binelui și răului", pe deasupra durerilor și slăbiciunilor omenești. O asemenea secătură, spre a-și dovedi superioritatea, e în stare să se plimbe fluerând pe stradă, cu o floare roșie la butonieră, pe când acasă mamă-sa stă întinsă pe catafalc.

Unor asemenea secături se datorește în mare parte climatul de balamuc în care trăim și nebunia ce răsare din toate manifestările activității noastre. Mode de toatelă absurde, cu nu numai corectarea curbei sprincenelor, ci cu smulgerea lor completă, pentru a desena cu creionul altele, spre a da figurii o expresie de bizar și de straniu, mode de îmbrăcăminte stupide, cu pălăriile fără nici o formă, care aduc aminte crispările și scălămbăielle acceselor de epilepsie, poezie fără rimă, fără ritm și fără sens, proză cu descrieri de personagii imposibil de situat nici în timp, nici în spațiu și de situații când paradoxale, când desgustătoare, pictură și sculptură fără desemn, muzică fără melodie, dansuri cu contorsiuni spasmotice, fanatism fără credință, toate găsesc aprobarea din partea acestor secături.

Pentru asemenea oameni nu poți avea decât un profund dispreț. Din categoria acestora făcea parte domnișorul care îndrăsnea să-mi arunce cu o vădită intenție de jignire: „A sosit omul de dreapta !".

Puteam să-i răspund chiar în clipa aceea, dar în aceeași clipă mi-a răsărit în minte gândul că răspunsul meu n'ar fi fost auzit decât de cei patru-cinci prieteni ce se găseau atunci de față, — și că e mai folositor să-l audă cât mai mulți. M'am mărginit atunci

să ridic din umeri și să-i întorc spatele și acum îi trimit răspunsul prin coloanele acestui ziar.

— Da, secătură, om de dreapta am fos, sunt și voiu fi cât voiu trăi, pentrucă toate câte le-am învățat din cărți și din propria mea experiență mă îndreptățesc să cred că atitudinea mea izvorăște din dreaptă judecată și că toți oamenii cuminți îmi vor da dreptate. Da, secătură, drept cresc pomii și oamenii sănătoși. Linia dreaptă e drumul cel mai scurt dela un punct la altul. Cu dreapta strângem în semn de dragoste mâna dreaptă a unui prieten. In dreapta noastră așezăm pe cel pe care-l cinstim. Cu mâna dreaptă răspândește semănătorul sământa pe ogor. Cu paloșul în mâna dreaptă luptă viteazul. Cu mâna dreaptă facem semnul Crucii, închinându-ne lui Dumnezeu. Cu mâna dreaptă ne binecuvintează preoții. Indreptarea greșelilor cere Dumnezeu dela păcătosul pe care nu-l lovește cu pieirea. Cu dreapta întinsă salută chiar și cei ce-și strâng pumnul ca într'o scrâșnire.

In sănătosul bun simț al neamului nostru, noțiunea de drept e legată de tot ce e bun, frumos și vrednic de chemat cu toate puterile sufletului nostru. Da, secătură, om de dreapta sunt și numai acela în mintea căruia domnește un negru întuneric nu-și dă seama că, în împrejurările prin care trece azi omenirea, îndemnarea de a merge spre stânga este nu numai o stângăcie, ci și o cumplită ticăloșie !

In „Adevărul" de aseară, domnul F. Dima, comentând articolul meu apărut în acest ziar, sub titlul Om de dreapta, mă înțeapă, mă 'mpunge, mă tae cu ironii de o finețǎ...

Sfârşindu-şi articolul întreabă: ...„Şi pe tine, biată inimă ticăloasă, tu isvorul tutulor pornirilor nobile, cine te-a aşezat la stânga ?

Şi fiindcă inima e în stânga, face din aceasta un argument spre a dovedi netemeinicia atitudinii de dreapta.

Acum înțelegem atitudinea de stânga a d-lui F. Dima, alias Froim Fuchs. Acum înțelegem pentru ce dumnealui şi tovarăşii dumnealui de redacție înjură în fiecare zi pe Mussolini, dar nu au un cuvânt de critică la adresa dictaturii sovietice, — fiindcă au inima în stânga. De aceea aceiaşi oameni, cari chiamă procurorii umanității să vadă că suntem nişte sălbatici când ne atingem de un fir de păr al vreunui ovrei, n'au avut un cuvânt de înfierare a ororilor săvârşite peste Nistru, — fiindcă au inima în stânga. D'aia n'au avut un cuvânt de protest la adresa acelora cari au dărîmat mii de biserici (dintre care nicio sinagogă), — au ucis atâtea mii de preoți (între cari niciun rabin sau haham), — fiindcă au inima în stânga. D'aia n'au avut un cuvânt de protest când au fost ucişi în massă, atâtea milioane de țărani ruşi cari se

împotriveau la dominarea unui popor de 160 milioane de suflete creştine de un pumn de ovrei, — fiindcă au inima în stânga. D'aia n'au un cuvânt de reprobare la adresa ticăloşilor cari au dărîmat şi continuă a dărîma atâtea catedrale, adevărate minuni de artă din Spania, (dintre care nicio sinagogă); au chinuit şi ucis şi continuă a chinui şi ucide atâtea călugărțe atâția preoți şi călugări, (între care niciun rabin sau haham), — fiindcă poartă inima în stânga. D'aia numesc rebeli pe cei ce se luptă ca să pună capăt acestei ticăloşii, — fiindcă au inima în stânga. D'aia d. F. Dima, alias Froim Fuchs, şi tovarăşii d-sale de redacție au apărat pe Goldstein şi n'au un cuvânt de dezaprobare la adresa Paukerilor şi celorlalți semănători de comunism, — fiindcă au inima în stânga.

Ori unde ar fi aşezată o asemenea inimă, — mai la stânga ori mai la dreapta, ma sus sau mai înapoi, — ea nu poate inspira decât profund desgust.

„A lăsat cineva asta pentru dvs." Și portarul îmi întinde un sul de hârtie.

Ajuns acasă îl desfac. Cuprinde o scrisoare. Patru pagini de scris femenin, pe hârtie de desen, format 25/30 cm. Pe toate paginile o linie trasă cu creion roșu face un chenar de două degete împrejurul textului. Spațiul nu-mi îngădue să reproduc scrisoarea tânărului „evreu de 17 ani", care semnează George Fănel; dar chiar de mi-ar îngădui-o spațiul, tot n'aș reproduce-o, fiindcă e prea măgulitoare pentru mine. Tânărul cunoaște tot ce am scris, se vede deslușit din citațiile ce face și din căldura cu care mărturisește emoțiile sale de cititor. Mărturisesc că scrisoarea m'a mișcat adânc. Am sfârșit-o cu ochii înecați în lacrimi. Cum să nu-ți sfâșie inima o mărturisire ca aceasta, scrisă de un băiat de 17 ani?

„Mă duc azi la cinematograf și văd un film trist și oricât de trist ar fi nu mai plâng, dar plâng, domnule Voinești, plâng atunci când văd filmul prezentând taberele și viața cercetășească și străjerească și când știu că în mijlocul veseliei lor eu ar trebui să mă simt mișelnicul câine tolerat, eternul paria...

...In sufletul meu mă rog ca acela care a scris „Niculăiță Minciună" să nu fie printre cei ce ne urăsc astăzi".

. . . .

Dragul meu băiețaș, vino aicea, stai jos, stai lângă mine și ascultă: Mai întâi, de ce exagerezi? Eu știu că în taberele de cercetași și chiar de străjeri sunt foarte mulți tineri evrei și nu i-am auzit plângându-se că ar fi persecutați. Zeflemisiți uneori, da,

dar nimeni nu zeflemisește pe evrei mai crud de cum se zeflemisesc ei înșiși. Asta o știe toată lumea și evreii cei dintâi. De persecutarea cercetașilor n'am auzit însă vorbind pe nimeni.

Cât despre grija d-tale că eu v'aș putea urî, află că eu nu urăsc pe nimeni. Nu pot să urăsc și nu vreau să urăscc.

Când cineva, fără voia lui sau chiar cu tot dinadinsul, mă lovește, îmi dau toate silințele să uit cât mai repede că m'a lovit, pentru a-mi redobândi libertatea. Căci ura îmi pare ca o povară grea de dus în spate sau de târît după mine, un fel de autochinuire intolerabilă. Socotesc ura ca un ghimpe care produce junghiuri, friguri, chinuri; un ghimpe care trebue scos neapărat și cât mai repede prin uitarea loviturii primite. De aceea n'am urît până acum pe nimeni, absolut pe nimeni; nici chiar cei mai răi oameni nu mi-au inspirat ură, ci compătimire și un fel de ciudă, că prin răutatea lor, mă împiedecă de a-i iubi. Dumnezeu care ne vede și ne aude să mă pedepsească dacă nu spun adevărul.

Sunt de 25 de ani șeful unei instituții importante, am sub mine vreo 160 de funcționari și vreo 60 de ușieri și de oameni de serviciu. Dacă printre ei se va găsi unul singur care să declare că vreodată i-am vorbit altfel decât ca unui frate mai mic, să vie să mă lovească. Mă apropii cu vârsta de 70 de ani, îți închipui, dragul meu, cu câți oameni am venit în contact. Dacă cineva cunoaște un singur om, creștin sau evreu, cu care să mă fi purtat brutal, să-l aducă să mă lovească. Am prieteni evrei în toate profesiile

și de toate meseriile, pe cari îi iubesc și-i stimez mai mult decât pe mulți creștini. Cu un evreu cult, inteligent și de bună credință mă plib adeseori cu drag. Vorbim ca doi peripateticieni despre lucruri care sunt la mii de kilometri deasupra nivelului mediocrei realități în care ne învârtim.

In timpul războiului, când, după retragerea în Moldova, s'au desființat instanțele judecătorești ale părților sedentare, găsindu-mă la Târgul-Frumos, din comisar regal al Corpului II de Armată am ajuns comandant de piață al acelui oraș. Cea mai grea parte a slujbei mele era să apăr populația evreească împotriva vexațiunilor la care, în mod fatal și inevitabil, era expusă, din cauza sosirii atâtor militari cari trebuiau încartiruiți. Comandant al părții sedentare a Corpului II de Armată era, Dumnezeu să-l ierte, generalul Michon Aslan, un om de o cultură, de o educație și de o finețe sufletească pe care nu le voiu uita niciodată. Eram prieteni, el general, eu căpitan. Om bun, profund psiholog și a toate înțelegător, își dase seama că era inevitabil ca, între militari, dintre cari mulți însoțiți de familiile lor, și între familiile evreilor unde erau găzduiți, să se ivească neînțelegeri. Cunoscându-mă, îmi dase mână absolut liberă să soluționez conflictele așa cum îmi va dicta conștiința.

Cercetează, dragul meu copil, cum m'am purtat eu cu ovreii din Tg.-Frumos timp de aproape doi ani și ce amintiri au păstrat despre modul cum soluționam conflictele între ei și armată. Sunt un om nu numai bun, drept și blând, dar și un om care se poate

stăpâni. Sunt împrejurări însă, în care nu-ți mai poți stăpâni indignarea.

Cel mai blând și mai bun om pe care l-a produs omenirea a fost Domnul nostru Isus Hristos. Și totuși, în ziua în care a văzut Templul năvălit de zarafi, a pus mâna pe biciu să-i gonească.

Sunt convins că hotărîrea de a-mi scrie scrisoarea ce mi-ai trimes ți-a fost sugerată de alții, anume de oameni mai în vârstă decât d-ta. D-ta din pricina tinereții d-tale, nu m'ai putea înțelege îndeajuns. Acelora cari te-au povățuit să-mi scrii, le spun că ceea ce m'a determinat să mă scobor, cum se zice, din „turnul de fildeș" ca să intru în această luptă, este convingerea că, nu numai neamul românesc, dar întreaga omenire se află în mare primejdie. Tot lor le spun că neamul evreesc s'a angajat pe un drum care îl va duce în grea cumpănă. Imbătat de succesul ce l-a dobândit în Rusia, s'a crezut îndreptățit să întreprindă cucerirea lumii prin violență. Făcând-o, va aduce încă o dovadă pentru ilustrarea adevărului că cine scoate sabia de sabie va muri. Sunt încredințat că forma înveninată pe care a luat-o chestia evreească, de aicea isvorăște, precum sunt încredințat că intensificarea antisemitismului românesc se datorește insolenței intolerabile a acelora cari vor să servească neamul lui Izrael, cu orice preț și cu călcarea oricăror îndatoriri de bună credință și de bună cuviință.

Ascultă, dragul meu, silește-te să iubești adevărul și să cunoști exact realitatea. Caută de-ți alege o profesie ori un meșteșug, vezi-ți de el cu tragere de inimă și cu cinste și nimeni nu te va urî. Nu te ames-

teca în politică. Dacă îți simți vreo chemare de apostol, aplică-ți-o asupra neamului d-tale, care, trebue să recunoști, nu este desăvârșit, are și el cusururi de îndreptat. Nu te încumeta să dai norme și directive de viață neamului românesc, căci făcând-o te expui ca, fără ură, dar cu toată fermitatea, să fii luat de guler și dat afară; iar dacă, pățind astfel, te vei socoti persecutat, va însemna că ești ori mărginit, ori de rea credință!

Cu o părintească binecuvântare!

Fiindu-mi cu neputință să răspund personal acelora dela cari primesc zilnic atâtea și atâtea scrisori, iată, o fac acum, aici.

Adresez călduroase mulțumiri celor cari-mi exprimă aprecieri elogioase; regrete celor cari mă mustră că nu sunt destul de violent și nu lovesc cu destulă asprime; iar celor câțiva cari-mi scriu insulte și amenințări le trimet un zâmbet de compătimire.

Printre numeroasele scrisori primite până acum, e una sosită din partea unui prieten, căreia i se cuvine să-i răspund neapărat, pentru că după trei pagini de elogii, ea cuprinde o învinuire pe care socoteam c'o spulberasem definitiv. Reproduc întocmai pasagiul respectiv:

„Totuși, dă-mi voie să exprim mirarea ce-mi cauzează constatarea că autorul unor bucăți literare pline de atâta duioșie a putut deveni semănător de vrăjmășie și de ură".

Eram încredințat că, după cele publicate de mine, nu mi se mai putea aduce această nedreaptă învinuire și iată că-mi sosește, din partea unui prieten. Câtăva vreme m'am simțit adânc turburat. Mi-am regăsit înseninarea după două ceasuri de visare pe o bancă din Cișmigiu. Imi părea rău că prietenul meu nu era de față ca să-i vorbesc precum urmează:

— Unde vezi dumneata, dragul meu, vre-o nepo-

trivire între opera mea literară și articolele mele publicate în ziare? In bucățile mele literare îmi exprim compătimirea pentru suferințele celor umili, mă silesc să trezesc din nepăsare pe cei de sus, să le aplec ochii asupra acelor dureri. In articolele de ziar îmi exprim compătimirea pentru suferința neamului nostru, mă silesc să trezesc din nepăsare pe cârmuitori și să-i fac să înțeleagă cât sunt de vinovați că îngăduesc, ba chiar colaborează la dăinuirea unei stări de lucruri, atât de stânjenitoare năzuințelor noastre de înălțare. Și această manifestare a celui mai firesc instinct de apărare, această împotrivire la o încercare de completă și revoltător de nedreaptă robire o numești dumneata semănare de vrăjmășie și de ură?!

Am să încep să-ți demonstrez câtă dreptate e de partea mea și cât de nedreaptă e învinuirea dumitale, chiar de aici, din punctul în care ne găsim.

Cișmigiu, grădină splendidă, cu alee și cu pajiști perfect îngrijite, cu tufișuri și cascade de trandafiri îmbălsămați, cu atâția pomi uriași, de esențe felurite, cu atâtea sute de varietăți de plante și de flori grupate cu o minunată măestrie, — un raiu cu care avem dreptul să ne mândrim și de care se minunează toți străinii cari-l vizitează, deși au avut prilej să vadă multe alte grădini vestite din apus.

Arătă-mi, te rog, care este singura floare semănată ori presădită de mână de evreu; care petic de pajiște e întreținut, tuns și stropit de mână de evreu; cari din pomi a fost sădit de mână de evreu; care petec de alee a fost împietrit, e greblat și plivit de

mână de evreu; care din zecile de luntre, din zecile de mese, din sutele de bănci e construită de mână de evreu.

Să ieșim din grădină. Iată-ne în stradă. Trotoare de asfalt cu bordură de piatră, stradă pavată cu piatră cubică, dedesubtul caldarâmului: canal de scurgere, țevi de ciment, de fontă, de plumb — pentru apă, pentru gaz, pentru lumină electrică și pentru telefoane — din loc în loc stâlpi de felinare, în mijlocul străzii șine de tramvai, pe amândouă părțile străzii case. Innădite una după alta, numai străzile municipiului, fără străzile comunelor suburbane, ar face o cale de 600 de kilometri, până dincolo de Cernăuți. Fixând lărgimea străzilor la o medie de 15 metri, pentru cei 600 kilometri, avem în total 9.000.000 de metri pătrați de pavaj.

Te rog să mă duci să-mi arăți o singură piatră de bordură, o singură piatră cubică, tăiată sau așezată la locul ei de mână de evreu, un singur centimetru patrat de caldarâm, un singur centimetru liniar de canalizare executat, o singură șină de tramvai, un singur stâlp de fontă, instalate de mână de evreu. Arătă-mi, te rog, care părticică din tramvaiul care trece e lucrată de mână de evreu.

Hai s'o luăm în sus pe stradă și să ajungem într'o piață, bunăoară piața Matache Măcelaru. Iată grâu, porumb, făină, mălai, zarzavaturi de toate soiurile, ouă, păsări, cărnuri, — zeci de mii de kilograme de felurite produse alimentare. Arată-mi o singură ridiche, un singur fir de ceapă, o singură pasăre, un

singur fruct, care să fie produs de mână de evreu. Nimic. Absolut nimic.

Dacă de aici am merge spre periferia orașului, am da peste o uriașe și miraculoasă activitate de asanare și de înfrumusețare. Bălți mlăștinoase care se prefac în lacuri cu apă curgătoare, consolidări de maluri, indiguiri, nivelări, împăduriri, deschideri de străzi și de șosele, creări de grădini și de parcuri minunate, clădiri de construcții și de pavilioane artistice, zeci de mii, sute de mii de metri cubi de pământ care se sapă, se mută, se cară, se nivelează.

Vino, te rog, de-mi arată care firimitură din această uriașă operă de îmbunătățire și înfrumusețare e săvârșită de mână de evreu.

Va să zică, din întreaga realitate care ne înconjoară de toate părțile, nimic nu e săvârșit de mână de evreu, din toate produsele cu care se hrănesc oamenii, nimic nu e produs de evrei.

Și apoi orașul trebue întreținut, curățat în fiecare zi, — arată-mi, te rog, un singur măturător evreu; trebue apărat în contra incendiului, — arată-mi un singur pompier evreu.

Așa dar, toată munca grea, toată munca de construcție și de producțiune e lăsată altora; iar evreilor muncile ușoare și ocupațiile mănoase, îndeletnicirile în care e posibilitate de câștiguri mari prin înșelăciune. Antreprize de lucrări săvârșite de alții, unde se poate câștiga prin procurare de material mediocru și prin executarea mediocră. Profesiuni libere unde se poate specula naivitatea și ignoranța clientului. Misitie, gazetărie.

In vremea în care urmașul pipernicit al unuia care a pierit apărând pământul strămoșesc, e hamal în gară, gogeamite găliganii sosiți alaltăeri din Galiția, la cinematografe, cu o lampă de buzunar, conduc pe spectatori să le arate un loc liber și să le ciupească doi-trei lei, oferindu-le un program inutil.

Ascultă cum răcnesc evreii și simbriașii lor împotriva încercării de a limita accesul la profesiile libere.

Incearcă de propune să fie obligați să contribue efectiv la o muncă de interes obștesc, — nu la o muncă grea, la una ușoară, bunăoară la întreținerea curățeniei orașului, — și ai să auzi trâmbițând peste tot globul pământesc „odiosul atentat la sfânta libertate, monstruoasa tentativă de a înființa munca obligatorie".

Și încet, încet, speculând ahtiarea după putere a politicianilor, cumpărându-le conștiința prin oferire de locuri în consilii de administrație și în contencioasele diferitelor Societăți, iată pe evrei ajunși, fără nici-o colaborare la munca de creație și de producție, stăpâni pe întreg comerțul țării, pe aproape întreaga ei industrie, pe aproape toate băncile, pe o mare parte din presă, pe o enormă parte din proprietatea imobiliară urbană.

Iată, dragul meu, realitatea. Și când un om care nu e înscris în niciun partid politic, un om care nu umblă după putere, nici după notorietate, un om care se silește să considere lucrurile cu obiectivitatea cu care un entomologist privește cele ce se întâmplă într'un roiu de albine, îndrăznește să protesteze împotriva acestei stări de lucruri atât de nedreaptă și de

păgubitoare neamului său, e socotit de semănător de ură și de vrăjmășie!

Când îmi venea din partea colaboratorilor de rea credință această învinuire îmi producea scârbă și indignare. Când însă îmi vine din partea unui prieten, de a cărui bună credință nu mă pot îndoi, ea îmi produce o adâncă mâhnire.

Și nu vreau să te jicnesc, dar trebue să-ți spun că mâhnirea mi-e pricinuită nu de reaua părere pe care o are el despre mine, ci de reaua părere pe care mă silește s'o am și eu despre judecata sa.

IUBITE D-LE CUZA *)

Cu mult înainte de a te cunoaște personal, de a te fi văzut măcar, te cunoșteam din scrierile dumitale literare, care-mi erau dragi și-mi stârneau admirație prin fermecătoarea lor strălucire. Te cunoaștem din bucărțile lirice dintre care unele au devenit cântice. Te-am cunoscut în urmă din studiile dumitale de critică literară și de sociologie, toate revelatoare ale aceleași griji ce determina întreaga dumitale activitate. Și admiram fără rezervă minunata claritate cristalină a stilului lipsit de artificii, logica impecabilă a argumentării, admirabila ordine în care se succed ideile, lipsa de urmărire a oricărei alte preocupări decât aceea de a pătrunde, pe drumul celei mai slabe rezistențe, în mintea cititorului, penru a sădi în ea adevărul.

Târziu, abia după ce am ajuns slujbaș la Adunarea Deputaților, am avut fericirea să te cunosc personal și să te ascult vorbind.

Cât m'ai robit prin farmecul graiului dumitale, cât loc ai cuprins în sufletul meu, prin adevărurile ce propovăduiai, nu ți-am mărturisit niciodată, parcă aș

*) Cuvântare adresată d-lui A. C. Cuza, la Ateneul român cu prilejul sărbătoririi sale pentru împlinirea vârstei de 80 de ani.

fi avut presimțirea că voiu avea prilejul să ți-o spun, ca acum, în auzul întregului nostru neam care ne ascultă.

In calitate de slujbaș nu-mi era îngăduit să te aplaud. Nu-mi era îngăduit nici măcar să-mi trădez printr'un gest sau prin o mișcare a feței, admirația. Și mă miram atunci și mă 'ntreb și azi, de unde culegeam puterea de a mă stăpâni, când tot sufletul mă îndemna, mă îmbrâncea să-mi strig prin aclamații admirația.

Pentru totdeauna s'a întipărit în mintea mea imaginea dumitale, ținând piept sălbaticelor protestări ce adesea ți se țipau din toate părțile când, cu vitejie, fără cruțarea sau părtinirea nimănui, scuturai pe cei cărora te adresai ca să-i trezești și să le arăți boala de care suferea neamul nostru, și care amenința să-l mistuie.

Iți văd și acum liniștea cu care îți desființai unul câte unul protivnicii, prin replici lipsite de venin, sau de brutalitate, dar tăioase ca o lamă de brici.

Și mă miram de puterea dumitale de stăpânire, și-mi era dragă, foarte dragă, pentrucă înțelegeam că o asemenea liniște nu poate isvorî decât dintr'o încredințare nestrămutată în sfințenia cauzei ce apărai.

Și mă minunam că nu strigi, că nu te revolți, că nu-ți pierzi nimic din limpezimea gândirii și din puterea de a ți-o exprima, că nu te înăbuși de revoltă, în fața constatării că o treime din cei ce te ascultau nu puteau, iar celelalte două nu voiau să te priceapă.

Și am înțeles că liniștea, seninătatea, puterea dumitale de stăpânire, izvorau din nestrămutata încredințare că adevărul în slujba căruia munceai atât de fără de preget și atât de desinteresat, va sfârși prin a birui.

Și plecam dela Cameră cu figura înseninată, înflorită, de toată admirația pe care nu mi-o putusem cheltui pentrucă nu-mi fusese îngăduit să te aplaud.

Cei ce mă întâlneau astfel și cari știau că de obicei plecam dela Cameră cu o figură obosită, îmi ziceau:

— Se cunoaște că nu vii dela Cameră.

— Ba chiar dela Cameră le răspundeam eu.

— Păi, atunci, de ce ești așa de radios ?

— Pentrucă am ascultat vorbind instinctul de conservare al neamului nostru.

— Cine ?

— Instinctul de conservare al neamului nostru.

— Care ? Nu înțeleg.

— Cum, le răspundeam, nu cunoști pe instinctul de conservare al neamului? E unul mărunțel, oaches, încărunțit, sprinten și vioi ca o vrabie, cu ochelari pe care și-i scoate ca să citească și cu niște ochi negri, scânteietori de inteligență și de credință. De cum deschide gura să vorbească, te țintuește pe loc de nu te mai poți mișca și nu-ți mai poți desprinde ochii dela dânsul. Ascultându-l ți se pare că asiști la un foc de artificii orbitor, sau că te găsești în fața uneia din cele mai minunate făpturi ale lui Dumnezeu. Te întrebi, cum poate încăpea în omulețul ăla atâta știință, atâta înțelegere și atâta suflet. Acesta este instinctul de conservare al neamului nostru. Lui îi mai zice și A. C. Cuza.

Și le rezumam ce te ascultasem vorbind și mă sileam să le mimez gesturile dumitale.

Și iată că ziua de triumf al adevărului, ce de mai bine de o jumătate de veac, cu atâta trudă și completă desinteresare urmărești, luptând cu nepăsarea și greutatea de înțelegere a unora, cu reaua credință a altora, — înfruntând zeflemelele, hulirile și vrăjmășiile, — ziua de cules a rodirii ideilor ce ai semănat, a sosit.

Dă-ți la o parte modestia. Ridică-ți fruntea sus. Ai dreptul să fii măgulit și mândru în fața constatării că cele ce se întâmplă azi în lume, dovedesc că întrupai instinctul de conservare nu numai al neamului nostru ci al întregei civilizații, de vreme ce cârmuitori ai unor neamuri din Apus, care se socotesc cu mult superioare, iau măsuri de apărare împotriva răului de care dumneata te străduiai să aperi numai neamul nostru.

Ziarul evreesc „Renașterea noastră", din 17 Aprilie a. c., publică o dare de seamă a înscăunării noului director al așezământului de conducere a Școalei secundare evreești „Cultura". După ce arată cum această numire a nemulțumit o mare parte din membrii comunității, care recomandaseră pentru acest post de comandă pe o altă persoană, ziarul „Renașterea noastră" urmează: „Valoarea de profesionist didactic a noului director n'o punem în discuție. Ni se spune că ar fi un pedagog cu experiență câștigată la catedră timp de mai mulți ani. Dar știm precis următoarele: omul nou înstăpânit într'un loc de mare răspundere nu este „the right man in the right place".

O școală evreiască cere în prim rând o personalitate intelectuală în care să vibreze o intensă sensibilitate evreiască. Nu este îngăduit cuiva, care nu are cu judaismul nici un fel de legătură, să accepte a dirija destinele unei școli evreiești... Un director de școală evreiască trebue să fie o puternică individualitate de îndrumător, un perfect cunoscător al valorilor morale ale judaismului, un om legat cu toate fibrele conștiinței sale de școala evreiască, adică de acest for de conservare a specificului nostru evreesc. Cineva, care-și poartă spleenul prin labirintul unei confuze teorii sociale cu vagi rezonanțe de umanitarism colorat strident, nu trebue să se atingă de

bunuri sufletești pe care nu le poate îngriji cu căldura și elevațiunea, cu care ar face acest lucru un evreu sincer și leal".

Citește, Mihail Sadoveanu, cele de mai sus, — mai citește-le odată și spune dacă își poate cineva exprima mai deslușit naționalismul. Spune dacă e cu putință să-și mărturisească cineva mai lămurit hotărîrea nestrămutată de a urma întocmai porunca lui Iehova, înscrisă în Biblie, versetele 12 și 13, din paragraful Invierea legământului, poruncă urmată cu sfințenie în Rusia și în Spania și care sună așa: „Să nu cumva să faci legământ cu locuitorii țării unde ai să intri, ca să nu fie o cursă pentru tine, dacă veți locui împreună. Dimpotrivă, să le dărâmați altarele și să le trântiți la pământ idolii".

Și oamenii, cari nu se sfiesc să-și exprime atât de ritos prin graiu și prin scris fiorosul lor naționalism, ne cer nouă să ne domolim, să ne paralizăm naționalismul nostru, — ne îndeamnă la umanitarism și ne tratează de huligani când încercăm să ne apărăm!

A! Ce desgustătoare mișelie e reaua credință!

Când s'a întâmplat ca Dumnezeu, care te-a trimes în lume, să-ți fi sădit în suflet sete de adevăr și o puternică nevoie de a ți-o domoli;

Când pe măsură ce ai înaintat în vârstă te-ai încredințat că viața nu poate oferi unui om o mai mare bucurie, o mai intensă stare de euforie decât aceea pe care o resimți în ceasurile când te sbuciumi pentru descoperirea adevărului;

Când ai înțeles de ce indefinibilă beatitudine trebue să fie inundat sufletul învățatului care în laborator supraveghiază fenomenele fizice sau chimice, sau în mijlocul naturii supraveghează fenomenele biologice sau cosmice, pentru descoperirea legilor vieții;

Când ai înțeles ce splendidă și îmbălsămată floare trebue să fi simțit Arhimede că i-a înflorit în suflet, când, după ani îndelungați de căutare, a putut în sfârșit striga: evrica!

Când te-ai încredințat că urmărirea și descoperirea adevărului e nu numai un isvor de fericire pentru tine, dar și o condiție sine qua non a realizării progresului omenesc;

Când pe baza acestor credințe te silești cu grije și cu stăruință să-ți dai gândurile la trior pentru a goni din minte nepotrivirile și contrazicerile, — și când ți-ai ales ca lozincă de purtare în viață: adevărul împotriva tutulor, chiar și împotriva noastră;

Atunci înțelegi că nu există pe lume fenomen mai revoltător, mai păgubitor și mai inveninător de suflet decât reaua credință.

Stau în calea triumfului adevărului piedici grele de înlăturat: ignoranța, prostia și răutatea omenească. Da, dar sunt piedici, nu sunt dușmani. Pentru înlăturarea lor ți se cere muncă. Și oricât de grea ar fi, o împlinești voios, fără întunecare și fără inveninare.

Piedica nu-ți întunecă mintea, nu-ți amărăște sufletul.

Reaua credință e dușmanul care, cu meșteșuguiri diabolice și cu viclenie, caută să-ți zădărnicească

toate silințele, toată truda ce depui pentru descoperirea adevărului.

Pentru învingerea relei credințe nu ți se cere să muncești, ți se cere să lupți, cu sufletul înveninat și scârbit.

Mărginit la minte ca un buștean de ar fi cineva, tot nu-ți pierzi nădejdea că ai putea totuși reuși să-l convingi că tot clocotul în care fierb popoarele Europei vine din lupta între două naționalisme: unul unitar și solidar, cel evreesc și altul divizat, cel creștin; că din pricina solidarității și unanimității celui dintâiu și dezunirii celui de al doilea, asistăm la acest spectacol absurd și paradoxal că toate neamurile se înarmează până în dinți spre a se apăra unele împotriva altora și toate se plâng că sunt dominate și subjugate de singurul neam, care nu întreține armată proprie, neamul evreesc!!

Și pe cei mărginiți la minte ca un buștean poți spera că ai putea odată și odată să-i convingi de aceste adevăruri.

Pe cei de rea credință, niciodată!

Zadarnic te străduești să rămâi calm și senin, zadarnic îți șoptești stăruitor: „stăpânește-te, liniștea e o condiție de isbândă" — reaua credință te târăște pe granițele nebuniei.

Om blând sunt, om care mă pot stăpâni sunt. Dar acelora cari, în vremea în care se dă această înverșunată luptă între naționalismul evreesc și naționalismul creștin, se duc de se bagă sicari în slujba evreilor, încearcă să ne zăpăcească mințile cu fel de fel

de sofisme și de răstălmăciri talmudice și mai au încă îndrăsneala de a ne trata de huligani când ne silim să ne apărăm, — acelora, fără ură, dar fără pic de șovăire, avem dreptul să le scuipăm în obraz toată scârba și tot veninul pe care ni-l toarnă în suflet perfida și ticăloasa lor rea credință.

M'am întâlnit eri dimineață cu un prieten pe care nu-l văzusem de mai bine de un an. Se întorsese în ajuns din străinătate, unde se dusese să-și îngrijească sănătatea într'un sanatoriu. M'am jenat de lumea care ne înconjura, altfel i-ași fi sări de gât și l-ași fi sărutat, atât de mare bucurie mi-a făcut revederea lui și constatarea că tratamentul ce urmase îi priise atât de bine, încât părea întinerit cu zece ani. L-am luat de braț și ne-am dus la club, unde, nefiind nimeni la acel ceas, am putut sta de vorbă nestânjeniți timp de trei ore.

După ce ne-am despărțit, recugetând la cele ce-i spusesem, mi-am dat seama că-i făcusem un fel de profesie de credință, de motivare de atitudine și oarecum o bucată de autobiografie.

— Ți-am urmărit articolele publicate în ,,Universul'' privitoare la chestia evreească și ți-am admirat urbanitatea și obiectivitatea cu care o discuți.

— Dragul meu, i-am răspuns, problema e prea gravă, situația neamului românesc e prea tragică, pentru a putea discuta chestiunea altfel. Bolile grave, molimele nu se combat cu zeflemele, cu ocări și cu blesteme, ci cu îngrijiri trudnice și serioase; iar, pe de altă parte, injuriile și blestemele nu evreilor se cuvine să fie adresate, ci acelora cari prin situațiile lor de conducători ai trebilor și îngrijitori ai destinelor țării și neamului, în loc să ia măsuri de combaterea răului, ajută la întinderea și agravarea lui.

Cât despre obiectivitatea cu care mă silesc să discut chestiunea, ea provine și din silința mea conștientă și dintr'o înclinare firească moștenită.

Precum știi, eu sunt fiul unui om care a fost un foarte pasionat horticultor. Casa noastră părintească, din Târgoviște, era așezată între două grădini, una cu flori și alta de pomi roditori și de legume. Eu nici nu pot să-mi reamintesc pe tatăl meu altfel, decât săpând, greblând, plivind, sădind și resădind, sau altoind. Tot timpul el și-l petrecea într'una din cele două grădini, ori în seră. Acum șaizeci de ani, când abia se pomenea de orhidee, el avea în sera dela Târgoviște orchidee aduse din străinătate, pe care le îngrijea cu sfințenie și se căsnea să producă nuanțe noi de garoafe, de mixandre, or de cinerarii, amestecând în pământul ghivecelor lor pucioasă, pilitură de fier, de alamă, ori de cositor.

Cum clasele primare le-am urmat în Târgoviște, în ceasurile libere, îl urmăream în seră și în grădină, îi dam ajutor, aducându-i un ghiveci, o săpăligă, un foarfece, ori un fir de teiu — și mă simțeam foarte măgulit și fericit, când mă punea să scriu pe bucățele de scândurică, tăiate și netezite de el frumos cu briceagul, pentru însemnarea cutiilor în care își semăna florile: lobelie, verbină roșie, flox, mixandre, ori ochiul boului pitic. Cu ce grijă supraveghiam încolțirea semințelor, cu ce viu interes urmăream răsădirea florilor după ce căpătau două-trei rânduri de foi și ce de minunății surprindeau ochii mei de copil în pământul pe care-l răscolea tată-meu cu lopățica sau cu săpăliga. Râme, coropijnițe, păianjeni păroși, gândaci de tot felul, cârtițe, toate neamurile de lighioane care la început îmi pricinuiau spaimă, dar

cu care curând mă obișnuiam și-mi deveneau dragi. Incet-încet a răsărit și a crescut în sufletul meu o curiozitate care a sporit necontenit și care mă urmărește și astăzi. Numai împrejurări protivnice m'au împiedicat de a ajunge un om de știință, anume un entomolog. Totuși, deși n'am făcut studii speciale, în biblioteca mea am mai multe cărți de biologie decât de drept ori de literatură și pot să urmăresc și azi cu încordare, ceasuri întregi, mișcările gângăniilor de tot felul.

Această îndeletnicire de supraveghere a activității vietuitoarelor naște și întreține în sufletul omului o sete intensă de adevăr, o aversiune împotriva minciunii și înșelătoriei, pe care le consideră ca niște piedici ale realizării fericirii de a ști. Cu timpul, observatorul mișcărilor gângăniilor dobândește putința de a considera activitatea oamenilor, cu seninătatea, cu lipsa de pornire și de părtinire, cu care privește pe aceea a albinelor sau a furnicilor.

Dela citirea cărților în care se descriu moravurile animalelor, în modul cel mai firesc e îndemnat cineva să treacă la citirea cărților în care se descriu moravurile deosebitelor neamuri de oameni de pe pământ și a celor în care se scrie despre feluritele moduri de convietuire pe care le-au adoptat oamenii în decursul vremilor, — cu alte cuvinte la studiile de etnografie și de sociologie.

Din asemenea citiri am învățat că modul în care oamenii au dus și duc lupta pentru existență n'a rămas acelaș, ci s'a schimbat în decursul vremilor, pre-

cum s'au schimbat și armele cu care se războesc oamenii între ei.

La început, ceea ce asigura triumful unuia asupra altuia era superioritatea forței fizice. Cel mai tare dobora pe cel mai slab, îl ucidea ori îl robia. Pe măsură ce s'au descoperit mijloace de a lovi pe adversar din depărtare, — la început praștia și arcul, mai târziu armele de foc, — valoarea puterii fizice a scăzut și a fost înlocuită cu dibăcia de a mânui acele arme, iar de când cu inventarea explozivelor moderne, nu numai că a scăzut cu desăvârșire valoarea forței fizice, dar a scăzut și valoarea dibăciei. Azi, un prăpădit căruia îi lipsește un ochi, o mână și un picior, cu o bombă cât un măr poate nimici 30 de uriași.

Dar, praștie, arc, pușcă, tun, bombe, sunt arme de război și războiul e o stare excepțională, e altceva decât lupta pentru existență.

In această luptă, în care la început ceea ce asigura triumful era tot puterea fizică, — pe măsură ce oamenii au ieșit din sălbăticie, pe măsură ce au limitat abuzul de putere fizică, prin legi cari prevedeau pedepse împotriva ucigașilor și bătăușilor, valoarea puterii fizice ca mijloc de triumf a scăzut. O altă însușire a înlocuit forța, anume șiretenia, însușire care n'are legătură nici cu inteligența, nici cu puterea de muncă, nici cu dibăcia la vreun meșteșug, dar care e foarte înrudită cu instinctul. Avem în fiecare zi prilejul să vedem oameni, mărginiți ca inteligență, incapabili de vreo idee generală, incapabili

să mânuiască cea mai simplă armă de muncă, şi de o vădită incultură, — cari totuşi şi-au putut cuceri situaţii materiale şi sociale la care n'au putut ajunge oameni superiori lor din toate punctele de vedere.

Ce le-a asigurat acest succes? Şiretenia, vicleşugul, dar natural, cu care se naşte omul, foarte greu de dobândit prin silinţă conştientă, însuşire complexă care constă în putinţa de a descoperi imediat drumul celei mai slabe rezistenţe, prin care poţi pătrunde în sufletul cuiva, pentru a-i adormi voinţa şi a i-o înlocui cu a ta.

Probabil că din pricina împrejurărilor prin care a trecut în decursul vremilor, neamul evreesc a dobândit acest dar pe care i-l întreţin şi i-l sporesc necontenit preceptele unei religii fanatice, care-l face să se socotească neamul ales, sortit să cucerească şi să stăpânească toate celelalte neamuri de oameni. Azi, mai mult de 90% din evrei se nasc cu acest dar. Tot evreul ştie minunat să profite, să întreţie şi să speculeze slăbiciunile neevreilor, în mijlocul cărora trăeşte. Pe cât e de puţin capabil de eforturi fizice, pe atât este de perseverent în meşteşugul de a învinge rezistenţele morale, de a înnăbuşi şi de a stinge scrupulele în sufletul celui cu care are de luptat. Refuzat şi respins de zece ori, nu se codeşte să revie a unsprezecea oară; gonit pe uşă, se întoarce pe fereastră. Nici batjocurile, nici umilinţele, nici actele de brutalitate nu-l descurajează. Nepăsător faţă de greutăţile şi de greţoşenia mijloacelor prin care va izbândi, el n'are în vedere decât izbânda.

E uşor de înţeles ce puternice condiţii de succes în lupta pentru existenţă constitue pentru evrei aceste însuşiri.

Nici prin gând nu-mi trece să-i dispreţuesc sau să-i urăsc pentru aceste însuşiri ale lor.

In faţa constatării lor resimt un fel de satisfacţie, acea minunare pe care mi-o procură observarea impecabilei dibăcii cu care păianjenul îşi ţese pânza.

„Trăii să vă văd făcând apologia șireteniei"—îmi scrie un corespondent anonim. Temându-mă că poate și alți cititori mă vor fi înțeles tot atât de rău ca acesta, mă văd nevoit să răspund:

A recunoaște valoarea unei însușiri, nu înseamnă a-i face apologia. N'am afirmat deloc că șiretenia e o însușrire nobilă, cu care cineva are dreptul să se mândrească. Dimpotrivă, am spus deslușit că ea are mai multă înrudire cu instinctul decât cu inteligența. N'am afirmat nici că șiretenia este o însușire necesară înaintării umanității, ci o însușire care, în această luptă care este viața, asigură oamenilor înzestrați cu ea izbânda asupra celor cari nu o au.

Negreșit că, dacă judecăm șiretenia din punctul de vedere al progresului omenesc, valoarea ei se reduce la nimic. Șireții au triumfat în viață, și-au putut câștiga situații materiale și sociale foarte importante, dar n'au contribuit la realizarea progresului.

Nici descoperirea legilor și forțelor naturii, nici miraculoasele lor aplicațiuni, nici puterea de combatere a suferinței, realizată prin descoperirea anestezicelor, a diverselor seruri și specifice, a minunatelor instrumente și procedeuri chirurgicale, nici limitarea exceselor egoismului, realizată prin diversele legiuiri și prin perceptele religiei creștine, nici sporul de putere de cunoaștere, nici marile creațiuni artis-

tice, nici marile sinteze de cugetare omenească, nimic din ceea ce constitue patrimoniul de civilizație, cu care omenirea se fălește, nu este produsul șireteniei, ci al cu totul altor însușiri, pe care le posedă tocmai oamenii lipsiți de șiretenie și, din această pricină, dezarmați în lupta pentru existență.

Și negreșit că e și frumos și folositor să dorim și să întreținem în sufletul nostru speranța că, într'un viitor depărtat, criteriul după care se va face repartizarea situațiilor nu va mai fi șiretenia, ci virtuțile constructive ale indivizilor și puterea lor de a contribui la realizarea mai binelui obștesc.

Dar vai ! Sosirea acelei vremi e atât de depărtată, încât acest ideal apare ca o utopie.

In articolul meu trecut nu era însă vorba de progres, ci de lupta pentru existență și considerația sau lipsa de considerație ce suntem îndemnați să acordăm șireteniei, nu reduce întru nimic adevărul afirmației că ea este o însușire care, în vremea de azi, asigură izbânda în lupta pentru existență și nu reduce nici adevărul afirmației că înlocuirea forței brutale prin șiretenie constitue o înaintare spre civilizație.

Mai afirmam în articolul trecut că, dintre toate neamurile de oameni, acela care posedă în cea mai mare măsură această însușire e neamul evreesc.

In adevăr, lipsiți de vigoare fizică, lipsiți de curaj, lipsiți de dibăcie în mânuirea instrumentelor de muncă constructivă, ei au reușit să pue mâna pe finanțele lumii, pe cea mai mare parte din presă, pe mai toate ramurile de comerț și industrie; au reușit

să lase în seama altor neamuri muncile grele şi să păstreze pentru ei pe cele uşoare, au reuşit să întemeieze masoneria şi alianţa universală israelită, instituţiuni care au stabilit între toţi fiii neamului lor o solidaritate care nu există la nici o speţă de vieţuitoare de pe pământ şi au adoptat pentru neamul lor o fomă de guvernământ aproape ideală.

In adevăr, forma ideală de guvernare ar fi sofocraţia demofilă, adică guvernarea înţelepţilor iubitori de popor. Din nenorocire, de o astfel de guvernare nu au parte toate popoarele şi dacă o dobândesc unele din ele, lucrul se întâmplă la răstimpuri foarte lungi. Explicaţia e simplă. Inţelepţii nu se îndeasă la cârmuire, înţelepţii sunt îndemnaţi, prin firea lor, să fie în viaţă mai mult spectatori decât actori. Rar de tot, la intervale de secole, se întâmplă ca din sânul unui popor să răsară un om, care să aibă înţelepciunea ce-l face să vadă mijloacele prin care-şi poate înălţa neamul şi în acelaş timp voinţa şi puterea de a realiza această înălţare.

Ei bine, evreii au reuşit să adopte pentru neamul lor o formă de guvernare aproape ideală, anume o sofocraţie, dar nu demofilă, ci gheneofilă, adică o guvernare a celor înţelepţi iubitori de neam, nu de popor. Marii rabini, din diferite părţi ale lumii, se adună din când în când şi se sfătuesc despre interesele, nu ale popoarelor în mijlocul cărora trăesc, ci despre interesele neamului evreesc şi despre mijloacele prin care pot ajunge să domine celelalte neamuri. Judecata lor nu este distrată de grija intereselor de partid şi de flecăria intrigilor politicii curente, nu este preocupată nici de grijile ridicării nivelului material, moral şi cultural al popoarelor în mijlocul cărora trăesc, nici de grijile apărării integrităţii teritoriale a patriei, ci numai şi numai de lupta dintre interesele neamului evreesc şi interesele poporului în sânul căruia s'au încuibat şi de mijloacele prin care cele dintâi ar putea birui pe cele din urmă.

Divulgările unora din desbaterile urmate în acele adunări de mari rabini şi a unora din circularele adresate diverselor comunităţi dovedesc ce cuminţi, ce folositoare intereselor neamului evreesc sunt hotărîrile înţelepţilor cari-l cârmuesc.

Indemnurile de a pune mâna pe finanţe, pe presă, pe cinematograf, pe radio, pe „toate mijloacele prin care se pot da sugestii şi îndrumări lumii întregi, pe deasupra graniţelor şi a deosebirilor de limbă ori de confesie" de acolo, din adunările înţelepţilor pornesc în lumea întreagă.

Tot de acolo pornesc îndemnurile de a întreţine o permanentă dihonie şi între popoare şi între oamenii politici dinăuntrul ţărilor, de a-i opri să se unească „pentrucă unirile nu se fac decât împotriva cuiva şi ţările, ca şi oamenii lor politici, nu s'ar putea uni decât împotriva neamului evreesc".

Tot de acolo pornesc îndemnurile de a cere drepturi politice pentru femei: „spre a preocupa cât mai multe minţi cu fremântările politicei, pentru ca, în vremea aceasta, evreii să poată cuceri toate isvoarele de îmbogăţire"; — precum tot de acolo pornesc îndemnurile de firimiţare a instituţiilor şi sentimentelor pe care e clădită civilizaţia popoarelor creştine şi

care constituesc puterea lor: armată, biserică, familie, jenă, pudoare, patriotism, naționalism, tot ce stânjenește triumful neamului lui Israel.

Bine înțeles, scrierile care cuprind divulgări ale hotărîrilor luate în adunările marilor rabini sunt declarate minciuni, născociri ale huliganilor; dar nu pot fi tăgăduite actele oficiale cum e bunăoară apelul fondatorilor alianței universale israelite, semnat de Crémieux și de Montefiore, publicat și răspândit de înșiși evrei în toată lumea, apel în care stă scris categoric și fără înconjur: „Pe zi ce trece, rețeaua pe care evreii o aruncă asupra pământului se va întinde, și mărețele profeții ale cărților noastre sfinte se vor îndeplini. Nu e departe timpul în care toate bogățiile pământului vor fi ale evreilor. O nouă împărăție mesianică, un nou Ierusalim trebue să se ridice în locul celor trei cetăți: a suveranilor, a papilor și a patriarhilor".

Tot așa nu se poate tăgădui de sute de ori repetata afirmațiune din vechiul testament că neamul evreesc este neamul ales de Dumnezeu, destinat să cucerească și să robească toate celelalte neamuri.

Dar chestiunea autenticității divulgărilor despre hotărîrile sanhedrinelor n'are importanță, pentrucă ceea ce nu se poate tăgădui e activitatea evidentă a evreilor și perfecta concordanță a acestei activități cu acele divulgări declarate apocrife. Tot atât de puțină importanță are însăși chestiunea dacă activitatea evreilor este urmărită în mod conștient.

Din observarea și supravegherea moravurilor viețuitoarelor, s'a constatat că unele din ele sunt ca-

pabile să săvârșească fără intervenția conștiinței, din simplu instinct, acte extrem de complicate și de miraculoase. Un singur exemplu va ajunge pentru ilustrarea acestui adevăr. Există un grup de insecte, cunoscute sub numele generic de viespe paralizatoare. Seamănă cu viespele obișnuite, dar se deosebesc prin aceea că nu trăiesc în societate, ci izolate și au cu totul alte moravuri.

Larvele provenite din ouăle acestor viespe, pentru a se putea desvolta și a deveni, după o îndoită metamorfoză viespe, au nevoe să se hrănească cu carnea vie a unei alte viețuitoare, cărăbuș, lăcustă, păianjen sau greer. Viespea, după ce a săpat în pământ și a făcut un adăpost, în care i se va desvolta urmașul, se duce să-i caute hrana. A găsit-o. Se repede asupra ei, o apucă de cap cu mandibulele, își încovoaie abdomenul și cu acul își înțeapă victima în piept, în locul dintre încheeturile primei și celei de a doua perechi de picioare, acolo unde sub carapacea victimei se găsește situat ganglionul central, sediul mișcărilor ei. Imediat victima, fără să fie moartă, e complet paralizată. Viespea o ia, o duce în adăpost și depune pe ea un ou, din care va ieși un viermușor. Victima nu trebue să fie moartă, ci numai paralizată, pentru a nu putea împiedica viermușorul de a o mânca de vie.

Descrierea amănunțită a acestor minuni o poate citi oricine în cărțile marelui entomologist Fabre, care cu drept cuvânt zice că, dacă ar fi pus unui congres de anatomiști și de fiziologiști de valoarea lui Claude Bernard, lui Flourens și lui Magendie proble-

ma preparării unei conserve alimentare, care complet lipsită de mișcare, să continue de a trăi încă aproape o lună, n'ar fi găsit cu ușurință răspunsul; iar viespea săvârșește minunea cu cea mai mare siguranță. Parcă ar avea desăvârșite cunoștințe de anatomie și de fiziologie, parcă ar ști cum e făcut sistemul nervos al victimei, unde îi e așezat ganglionul care-i cârmuește mișcările și că o înțepătură bine cumpănită acolo, îi poate produce completă paralizare, fără a o ucide. Cine dictează acestor viespe paralizatoare acest mod de a proceda? Inteligența conștientă? Nu, ci un dar și mai miraculos și mai plin de mister, imposibil de pătruns, instinctul!

Tot astfel activitatea evreilor nu ar avea nevoie de hotărîri luate în mod conștient; pentru a o determina ajunge instinctul.

Da, pentru determinarea activității evreilor ar ajunge numai instinctul; dar dovezile preocupării conștiente a unor conducători ai neamului evreesc sunt prea puternice spre a putea fi combătute și înlăturate numai prin tăgăduirea lor și prin învinuirea de huliganism aruncată acelor cari pomenesc despre ele.

Din pricina aceasta neamurile neevreești, atât dintr'un imbold inconșient al instinctului lor de conservare, cât și printr'o hotărîre reflectată, sunt îndemnate să urască pe evrei.

Eu mărturisesc că, din pricina înclinării mele spre observarea fenomenelor de biologie, nu-i pot urî.

Observarea activității lor mă umple de uimire, îmi cauzează satisfacția pe care o resimți înaintea

unei minuni, sau înaintea funcționării impecabile a unui aparat de precizie.

Fenomenul evreesc îmi pare cel mai miraculos fenomen biologic, produs de evoluția vieții pământești.

Raporturile ce există între diversele viețuitoare sunt de mai multe feluri și sunt cunoscute de biologiști.

Lista completă a acestor raporturi e arătată în cărțile de specialitate. Cele mai principale sunt cele următoare:

Raporturi de prădători și prădați. Viețuitoare care ucid pe altele pentru a se hrăni cu carnea lor.

Raporturi de mutualism. Bunăoară: în cuiburile unor varietăți de viespe, alături de ele, trăesc niște muște, care seamănă cu ele, dar sunt lipsite de ac. Ele se hrănesc din resturile mesei viespelor; în schimb se pare că îngrijesc de curățenia celulelor.

Raporturi de simbioză, de asociere între două ființe de spețe deosebite, care nu pot trăi una fără alta, — cum este cazul mușchiului de pe pietre și de pe lemne, compus din asocierea unei alge și unei ciuperci.

Raporturi de robire: o speță robește pe alta pentru a o mulge, fără a-i aduce nici o vătămare, cum fac furnicile cu puricii plantelor.

Raporturi de semi-parazitism: o ființă care trăește din produsul muncii alteia, fără a-i aduce în schimb nici un serviciu, dar și nici o vătămare.

Raporturi de parazitism direct: o ființă, care, fără

a-și ucide victima, se hrănește cu substanțe din trupul ei.

In raporturile dintre evrei și celelalte neamuri de oameni se realizează un fenomen unic în toată scara vietuitoarelor, anume acela că o varietate a unei specii urmărește dominarea și robirea tuturor celorlalți repezentanți ai speciei.

Față cu această constatare, înainte de orice altă pornire, ești îndemnat, sau cel puțin eu sunt îndemnat să mă minunez — și minunea se îndoește în fața constatării măsurii în care evreii reușesc să-și realizeze planul ce urmăresc. Ia gândiți-vă la următorul adevăr pe care l-am mai afirmat încă odată: toate neamurile, cu sacrificarea unei însemnate părți din interesele sănătății, instrucției și construcției publice, se înarmează până în dinți, cu toate diabolicele aparate și mijloace de distrugere imaginabile, pentru a se apăra unele împotriva altora, — și din toate țările vine ecoul jăluirii că sunt dominate de evrei, singura nație care nu întreține armată proprie! Mărturisiți că lucrul e vrednic de minunare.

Nădăjduiesc că prin cele spuse până acum am reușit să conving și pe cel mai necredincios, că nu resimt absolut nici un fel de ură împotriva evreilor. De altminteri, martoră stă toată activitatea mea de scriitor de până acum. Deși cunosc o mulțime de întâmplări caracteristice, a căror povestire, prin faptul că arată pe evrei într'o lumină defavorabilă, mi-ar fi dobândit un neîndoios succes, — am renunțat la el.

Totuși, bine înțeles, o desăvârșită seninătate, înaintea luptei dintre neamul evreesc și neamul că-

ruia aparțin, nu pot avea, nici nu mi se poate pretinde. Mă împiedică dela o asemenea atitudine sentimentul, sau mai propriu zis, imboldul firesc, moștenit, devenit aproape instinctiv de a iubi mai mult pe cei de un neam cu mine, decât pe cei de alt neam, — de a mă rândui de partea lor când se găsesc în luptă și de a-mi jertfi chiar viața pentru apărarea drepturilor lor încălcate, — într'un cuvânt naționalismul.

Știu bine la cât rău pot da naștere excesele de naționalism, ce abuzuri se pot săvârși în numele lui și cât de adeseori e întrebuințat de șarlatani pentru specularea naivității și ignoranței mulțimii, în scopul dobândirii unei ieftine notorietăți și popularități.

Știu bine că naționalismul ca și patriotismul pot lua, când sunt sădite în suflete primitive, forme înfiorătoare. Știu acest lucru nu de azi, ci de multă vreme.

Sunt mai bine de douăzeci de ani de când iată ce scriam cu privire la patriotism:

„Dacă ne-am mărgini să definim patriotismul: dragoste pentru țara în care ne-am născut și am crescut, în care sunt îngropați moșii și strămoșii noștri în care găsim dovezi că au apărat-o prin vitejia lor, în care avem principalul nostru așezământ și averea agonisită prin munca noastră, în care pretutindeni răsună graiul ce înțelegem mai bine și iubim mai mult, țara de ocrotirea legilor căreia ne bucurăm, ale cărei dealuri și munți și văi și zări și ape și zvonuri și cântece ne par mai frumoase decât oricare altele, ar reeși, pe baza acestei definiții, că patriotismul este

un sentiment de complacere, de preferare a mediului în care ne-am obişnuit să trăim şi prin noi şi prin înaintaşii noştri''.

,,Dar această robire la mediu nu e un sentiment specific omenesc, el există la toate vieţuitoarele; ba la unele din ele legătura lor cu mediul în care s'au născut e atât de puternică, încât nici nu pot supravieţui unei strămutări dintr'însul''.

,,Pentru ca patriotismul să merite a fi considerat ca un sentiment nobil şi specific omenesc, el trebue să însemneze ceva mai mult decât dragoste de lucrurile în mijlocul cărora ne-am obişnuit să trăim; el trebue să însemne dragoste, mai ales, de toţi acei cu care convieţuim, dorinţa sinceră de a conlucra la îmbunătăţirea soartei tuturora, şi în sfârşit, fără nici o ură împotriva celorlalte neamuri şi popoare, dorinţa de a fi, nu temuţi, ci iubiţi şi respectaţi pentru toate însuşirile noastre''.

Iată ce scriam în toiul războiului şi ce continui de a crede şi astăzi.

Cred ceva mai mult, anume că pe măsură ce omenirea se va trezi din babilonia zilelor noastre, se vor restabili raporturi normale între ţări, se va relua şi se va intensifica procesul de osmoză între neamuri, — sunt încredinţat că perfecţionarea şi accelerarea mijloacelor de locomoţiune, crearea posibilităţii ca un mare număr de locuitori ai unei ţări să se transporte cu uşurinţă într'o ţară situată la altă extremitate a pământului, va face să dispară în mare măsură deosebirile fundamentale dintre reprezentanţii

diferitelor neamuri. Sunt încredinţat şi că omenirea va ajunge cândva să adopte o limbă universală, înţeleasă de toţi locuitorii pământului.

Negreşit că gândul completei dispariţii a caracterelor distinctive ale raselor omeneşti e o utopie. Vor rămâne deosebiri mari, atât fizice cât şi sufleteşti, provenite din influenţele mediului şi ale tradiţiilor. Dispariţia acestor deosebiri nu s'ar putea realiza decât dacă toţi oamenii ar ajunge nişte vagabonzi, care nefixaţi nicăeri, ar cutreera fără astâmpăr pământul de colo până colo, — ceea ce e o presupunere nebunească. Totuşi, cu timpul, peste sute de veacuri, se poate închipui o omenire ale cărei neamuri se vor înţelege şi se vor iubi mai mult decât cele de azi.

Până atunci însă, naţionalismul, sentimentul de dragoste şi de solidarizare între fiii aceluiaşi neam este o realitate care nu se poate tăgădui. El reprezintă o fază fatală şi inevitabilă în evoluţia omenirii. A încerca s'o înlături e tot atât de absurd, cât ar fi încercarea de a suprima una din fazele metamorfozei unei insecte. Omida va deveni într'o zi fluture, dar ca să ajungă acolo, trebue să treacă neapărat prin faza de nimfă şi de crisalidă.

Ceea ce este de dorit este limitarea şi combaterea exceselor naţionalismului; şi întrucât mă priveşte, am declarat-o de mai multe ori şi o repet şi acum că sunt gata, nu numai să temperez propriul meu naţionalism, dar chiar să ajut la limitarea excesului de naţionalism al conaţionalilor mei, cu condiţiunea ca acei

care îmi cer s'o fac să fie de bună credință, să facă dovada că și ei limitează pe al lor. Când însă o asemenea cerere îmi vine din partea unora care practică un naționalism feroce, am dreptul să mă revolt chiar și numai pentru ofensa pe care mi-o aduc, socotindu-mă atât de nerod, încât m'ar putea păcăli cu apeluri umanitare; iar când, pentru că nu mă las înșelat, mă tratează de huligan, îmi simt sufletul năpădit împotriva lor, nu de ură, ci de o profundă scârbă pentru fariseismul lor.

Când cineva a ajuns la încredințarea că urmărirea și descoperirea adevărului este o condițiune fără de care nu se poate săvârși absolut nici un progres, atunci ceea ce îi pare mai revoltător în activitatea evreilor este fățărnicia, nevoia lor imperioasă și permanentă de a ascunde adevărul.

Fie că o fac în mod conștient, fie că numai din instinct, ei consideră adevărul ca cel mai mare adversar, ca cea mai mare primejdie a triumfului neamului lor.

De aceea fondul învățăturii evreești este dialectica, scopul ce urmăresc învățătorii lor este ascuțirea minții școlarilor, pentru a face din ei dialecticiani desăvârșiți, capabili de cele mai miraculoase argutii și răstălmăciri.

Aceasta explică minunata lor aptitudine pentru negoț; tot aceasta explică pentru ce profesiunea de avocat li se potrivește atât de bine și pentru ce aleargă după ea cu atâta ahtiare. Ea le dă prilejul de a-și pune în valoare darul lor născut și cultivat de a întortochia chestiunile, după interesul cauzei, cum nici prin gând nu i-ar putea trăzni unui neevreu. Intrebați în această privință pe magistrații dela instanțele superioare și veți afla de ce interpretări și răstălmăciri inimaginabile de texte sunt capabili evreii.

Aceasta explică și atracția lor pentru presa politică: neprecizarea adevărurilor sociologice și igno-

ranța marei majorități a cititorilor le oferă posibilitatea de a născoci fel de fel de combinații și de intrigi și de a părea astfel inițiați în secretele zeilor.

Rămâi încremenit văzând cu ce seninătate se minte în ziarele apărătoare ale intereselor evreești, cu cât curaj se tăgăduește cea mai strălucitoare evidență.

Ceea ce determină pe evrei la această atitudine, — de ce ascunderea adevărului a ajuns pentru ei o condiție de existență, — nu e nici greu de înțeles, nici greu de explicat.

Ei sunt convinși până la măduva oaselor că sunt namul ales de Dumnezeu și destinat să cucerească și să robească toate celelalte neamuri. Aproape nu e pagină din vechiul testament în care să nu revie ca un leit-motiv această afirmație și toate cărțile lor sfinte strigă această credință a lor. Am citat într'unul din articolele precedente apelul răspândit în toată lumea, cu prilejul întemeierei alianței universale israelite, în care se trâmbiță proorocirea dominației evreești.

Să dovedească pe ce se sprijină pretenția lor, în virtutea căror merite li se cuvine această supremație asupra celorlalte neamuri, nu pot.

Să renunțe la această pretenție nu vor și nu pot, pentru că, repetată în fiecare zi, timp de aproape trei mii de ani, a ajuns să facă parte din ființa lor.

S'o mărturisească în gura mare nu îndrăznesc, pentru că ar stârni împotriva lor, din partea neevreilor, o vrăjmășie și o rezistență cumplită și de neînvins.

De aceea sunt nevoiți să și-o disimuleze, să și-o camufleze, într'un cuvânt să mintă.

Această nevoie de a-și masca intențiile, spre a nu trezi bănueli victimelor, i-a îndemnat să născocească masoneria, în lojile căreia, la întuneric, sub pretextul urmăririi unor scopuri umanitare, îmbrobodind pe cei naivi și cumpărînd pe cei pehlivani, își duc la îndeplinire planurile de cucerire a lumii.

Cea mai nouă născocire a spiritului evreesc sunt societățile anonime, diabolica născocire, care, pe deoparte, le dă putința să adune banul acționarului, „cel mai prost animal după oaie", precum a zis un om deștept; iar, pe de altă parte, prin oferirea de locuri în consiliile de administrație politicianilor influenți, le asigură sprijinul lor, spre a le apăra de pedepsele ce li s'ar cuveni pentru îndrăznețele călcări de legi ce săvârșesc.

Tot evreii au născocit trusturile și cartelările pentru menținerea prețurilor urcate, procedări oculte, ascunzătoare de adevăr.

Toată activitatea evreilor e înrâurită de nevoia lor de a ascunde adevărul; — cele mai de seamă evenimente ale istoriei neamului lor, prigonirea și uciderea proorocilor, răstignirea lui Crist, din această pornire s'au tras.

In adevăr, din citirea bibliei și a cărților scrise de istoriografii neamului evreesc, — dacă lăsăm deoparte tot balastul, toată diformarea de adevăr aduse de discuțiile și de răstălmăcirile interesate, atât ale creștinilor cât și ale evreilor, — dacă înlăturăm amănunțimile, doveditoare de mult savantlâc, dar prici-

nuitoare de întunecare a înțelesului deplin și ușor al realității, istoria evreilor se poate rezuma astfel:

Un neam de oameni, inferior altor popoare contimporane vremii în care se fac despre ei primele pomeniri în istorie, nefixați într'un ținut determinat al pământului, hoinărind de colo până colo, ajung în Egipt, unde, din pricina moravurilor lor primitive, din pricina necurățeniei lor, ținuți în afară de societatea egipteană, fiind socotiți ca o drojdie a ei, au robit timp de 430 de ani.

Un neevreu, un egiptean, Hosarsiph, nepot de soră al faraonului Ramses al II-lea, inițiat în tainele cultului egiptenilor, revoltat într'o zi de cruzimea cu care un soldat egiptean bătea pe un muncitor evreu, scoate sabia și-l omoară. Conform canoanelor bisericii egiptene, Hosarsiph trebuia să se supună unor grele încercări timp de șapte ani, pentru a putea fi isbăvit de păcatul ce săvârșise prin uciderea ostașului.

In fața acestei perspective, deși era indicat să urmeze el, ca faraon, pe tronul Egiptului, pentru că Menephat, fiul acestuia, era cam slab de minte, Hosarsiph fuge din Egipt și se duce peste Marea Roșie, în țara Median, la un templu vestit, în care slujea înțeleptul bătrân preot etiopian Jetro.

Aci se supune încercărilor hotărîte de Jetro, își schimbă numele, luându-și pe cel de Moise, care înseamnă cel mântuit, se căsătorește cu Sephora, fiica lui Jetro, și se hotărăște să scoată pe evrei de sub robia egiptenilor și să întemeieze cu ei o împărăție.

Spre deosebire de înaintașii săi, Rama, Krishna,

Hermes, Zoroastru, Fo-Hi, cari întemeiaseră religii pentru popoare, — el caută un popor pentru o religie la care cugetase adânc în ceasurile de ispășire a păcatului ce săvârșise.

Și așa, îndemnat și de socrul său, — pe de o parte profitând de împrejurarea că egiptenii se găseau în războiu cu alte neamuri, pe de altă parte speculând unele molimi și urgii abătute peste țara Egiptului și făcând pe faraon să creadă că ele vor înceta dacă va îngădui evreilor să părăseasca țara, — Moise ia pe evrei și pleacă cu dânșii peste Marea Roșie „în țara unde curge lapte și miere", după cum stă scris la biblie, în versetul al 17-lea din capitolul Trimiterea lui Moise.

Citiți biblia și istoria neamului evreesc, ca să vedeți de câte ori s'au răsvrătit împotriva lui, de câte ori recădeau în sălbătecia din care se silea să-i ridice, de câte ori a trebui să ucidă dintre ei cu miile, de câte ori, căzând cu fața la pământ, Moise se roagă lui Dumnezeu să-l deslege de legământul ce-și luase de a ridica „acest neam ticălos și îndărătnic". Disperat că nici amenințările, nici execuțiile în masă nu puteau împiedica reîntoarcerea evreilor la practicele culturilor păgâne, le-a sădit în suflet, pentru a-i ambiționa, credința că ei sunt un neam ales, destinat de Dumnezeu să doboare toate împărățiile și să cucerească lumea. Moise moare înainte de a ajunge cu evreii în țara Canaanului. Acolo ajung ei, conduși de Josua, după ce pe baza dreptului ce le conferea calitatea de popor ales, nimicesc fără cruțare toate cetățile și toate neamurile ce întâlnesc în cale. Acolo, în

sfârşit, întemeiază Statul evreesc. Istoria lor, de atunci până la ivirea lui Crist, îi arată în luptă cu popoarele din jurul lor, când biruitori, când biruiţi şi robiţi; iar blestemele proorocilor zugrăvesc înăuntrul ţării o stare de lucruri înfiorătoare. Intrigi, frământări necontenite, intremâncări, recăderi şi reîntoarceri la practicele unor culturi abjecte, sete nepotolită de câştig şi de plăceri lubrice, specularea ignoranţei şi ticăloşiei celor de jos de o pătură conducătoare înnebunită de trufie şi de dialectică.

Şi iată că, la 450 de ani după ce poporul grecesc, sub cârmuirea lui Pericles produsese splendida cultură cu care se mândreşte omenirea întreagă, în mijlocul neamului evreesc apare un om, a cărui conştiinţă e în consonanţă cu marea conştiinţă care a creat şi cârmueşte lumea.

Dându-şi seama că pretenţia neamului evreesc de neam ales e nu numai nejustificată, dar că e şi o pricină de permanentă învrăjbire între oamni, el o combate, propovăduind înfrăţirea tuturor neamurilor.

Se poate înţelege uşor ce indignare a stârnit în sufletul conducătorilor neamului evreesc această doctrină care sdruncina din temelii trufia neamului şi-i tăgăduia dreptul de a parazita pe celelalte. Egalitatea neamurilor! Ce nelegiuire! Atâta vreme cât cel ce susţinea această nerozie se mărginea s'o propovăduiască prin parabole celor umili, era tolerat: „un nebun care vorbeşte de înfrăţirea neamurilor", — în ziua însă în care a pus mâna pe bici ca să gonească zarafi din templu, în ziua în care a devenit militant, l-au prins, l-au osândit şi l-au răstignit.

Negreşit, acest păcat nu e al întregului neam evreesc. Mulţimea, care sub ferestrele palatului lui Pilat urla cerând moartea lui Crist, era o ceată de manifestanţi plătiţi de fariseii şi de cărturarii evreeşti, ceată care reprezenta neamul evreesc în aceeaşi măsură în care reprezintă poporul românesc cortegiul de manifestanţi, care, sub ferestrele palatului regal, răguşesc cerând aducerea la cârma ţării a cutărui partid sau a cutărei grupări politice...

La 70 de ani dela săvârşirea acestui păcat, statul evreesc a fost desfiinţat, iar de atunci neamul rătăceşte în toate părţile lumii şi, neputând nici renunţa la pretenţiile sale de neam ales, nici să le justifice, nici să le mărturisească pe faţă, — e silit să şi le mascheze, să şi le camufleze, într'un cuvânt să mintă necontenit, fără jenă, fără ruşine, îndemnat la minciună şi de convingerea conştientă şi de presimţirea instinctuală că adevărul e cel mai mare duşman, cea mai mare primejdie a neamului evreesc.

Minciuna e pentru ei ceea ce e apa pentru peşti: singurul element în care pot trăi.

Această nevoie de a minți explică cum evreii și apărătorii lor pot îngădui să le trăiască alături în minte idei diametral opuse și să aibă în viață atitudini care se bat cap în cap.

Această lipsă de consecvență în judecată și în purtare e izvorul unui mare număr de nefericiri, de care suferă omenirea și o grozavă piedică în drumul triumfului adevărului.

Bunioară. Iată un domn pe care-l știu bine că e francmason și-l văd ridicându-se vijelios și fulgerând contra cenzurei și contra intențiunii de a se limita abuzurile presei. Imi vine să-l iau de piept și să-i strig:

— Ascultă, stimabile, cum se potrivește calitatea dumitale de francmason, cu acest lătrat contra cenzurei? Te rog să-mi explici. Eu știu că argumentele pe baza cărora se reclamă libertatea presei sunt acestea: Aducerea la cunoștința publică a activității indivizilor și mai ales a instituțiunilor, supunerea lor opiniunii și criticei unui cât mai mare număr de cetățeni impune conducătorilor instituției o linie de conduită folositoare tuturor și îi împiedică dela săvârșirea unor acte contrarii intereselor publice. Sporirea numărului celor cari ar putea să-și exprime părerea asupra unor acțiuni, risipește atmosfera de toleranță reciprocă ce se stabilește în mod fatal într'un cerc redus.

In adevăr, teama pe care o inspiră judecata publică e o frână care poate avea înrâurire de ameliorare asupra purtării noastre. Am dat eu însumi odată un exemplu pentru ilustrarea acestui adevăr. Ziceam: sunt localuri în care în fiecare noapte se petrec lucruri, care nu s'ar putea petrece în public: oameni în vârstă, cu familie, cu situație socială, prea bine dispuși și din pricina acestui prisos de dispoziție, luând atitudini, aruncând apostrofe și săvârșind acte să zicem prea îndrăsnețe. Nimeni nu protestează, nimeni nu găsește ceva de obiectat. De ce? Pentru că s'a creat în acel cerc restrâns, o atmosferă de toleranță reciprocă. Ia închipuiți-vă că ați putea ridica zidurile localului și ați expune pe cei de acolo văzului unui public numeros. Cum s'ar grăbi să-și schimbe atitudinea! Cum s'ar simți de rușinați. De ce? Numai pentru că s'a risipit atmosfera de toleranță reciprocă.

Da, judecata publică este utilă și apărarea libertății presei este justificată.

E adevărat, — totuși, dându-mi seama cu câtă ușurință se poate abuza de această libertate, cum se abuzează de orice libertate, și în ce mod vătămător o poate întrebuința un pehlivan de talent, pe mine nu mă turbură, dimpotrivă mă mulțumește intențiunea de a se reglementa exercitarea profesiei de ziarist.

Dumneata însă tuni și fulgeri împotriva acestei intențiuni, dumneata urli împotriva „știrbirii sfântu-

lui principiu al libertății de exprimare a ideilor, câștigată cu atâtea jertfe".

Orice năzuință de reglementare a exercitării acestui drept ți se pare o crimă, o blestemată uneltire a extremiștilor de dreapta.

Mă rog, cum se potrivește această atitudine, cu situația dumitale de francmason, cu situația de membru al unei societăți secrete, care nu publică nici numele membrilor din cari se compune, nici dări de seamă de discuțiile ce se urmează și de rezoluțiile ce se iau în întrunirile ce se țin, — societate secretă, în care pentru a putea fi admis trebue să depui jurământ că nu vei sufla un cuvânt despre cele ce se petrec într'însa, că nu vei divulga numele nici unuia din membrii ei, că nici nu vei mărturisi măcar că faci parte din ea, — societate secretă în canoanele căreia sunt înscrise pedepse aspre împotriva celor cari se vor abate dela datoria păstrării acestor taine.

Așa dar, pe de o parte publicitate cât mai largă a activității conducătorilor tuturor instituțiilor pentru a le supune judecății câtor mai mulți, pe de altă parte taină de mormânt asupra activității unei instituții din care faci parte.

Stimabile domn, până nu-mi vei explica cum se potrivesc aceste două atitudini, sunt îndreptățit să cred că ești ori mărginit, ori de rea credință.

Duplicitatea, lipsa de sinceritate, înclinarea la răstălmăcirea oricărei afirmațiuni sunt însușiri specifice ale evreilor.

In lupta de idei dintre evrei și celelalte neamuri, adevărul este pentru dânșii ceea ce este lumina pentru păduchii de lemn: o primejdie de pieire.

,,Decât să scrieți articole prin care sădiți în sufletul cetitorilor dispreț și ură împotriva noastră, nu ar fi mai bine și mai frumos din partea unui scriitor cu reputațunea dumneavoastră, să căutați și să arătați mijloacele prin care s'ar putea pune capăt acestei vrăjmășii dintre creștini și evrei ?"

Iată întrebarea pe care un domn, E. Lazarovici, mi-o pune printr'o scrisoare plină de aprecieri măgulitoare și mișcătoare.

E. Lazarovici? N'am cinstea să-l cunosc. Imi aduc aminte că am avut un coleg de școală Lazarovici; dar știu bine că-l chema Lazarovici David. In orice caz scrisoarea domnului E. Lazarovici e atât de politicoasă, atât de deosebită de scrisorile injurioase și amenințătoare pe care zilnic le primesc, încât nu se cuvine s'o las fără răspuns; și fiindcă, probabil din scăpare de vedere, d. Lazarovici nu și-a dat adresa, mă văd nevoit să-i răspund prin coloanele acestui ziar.

Precum vezi, domnul meu, răspunsul meu nu întârzie deloc și ți-l pot da atât de repede, pentrucă de mai multe ori mi-am pus eu însumi această întrebare.

Din nenorocire după lungi frământări și reflectări am ajuns la încredințarea că problema este insolumilă, pentrucă îi stau în cale piedici cu neputință de înlăturat.

Țara noastră se găsește astăzi într'o stare analoagă, dar mult mai gravă, ca aceea în care se găsea pe vremea fanarioților.

Precum există un număr redus de evrei de mult stabiliți în țara noastră, așa existau înainte de epoca fanarioților, greci înrudiți prin căsătorii cu familiile boerești române. Neurmărind scopuri contrarii intereselor neamului în mijlocul căruia pătrunseseră, practicând aceeași religie, nu trecea nimănui prin minte să le tăgăduiască dreptul de convietuire.

Când însă au devenit prea numeroși și prea îndrăsneți, când aduși de domnii greci, au năpădit puhoaie de venetici, alcătuite din toate scursurile fanarului, făpturi hrăpărețe ca lăcustele, pornite să stoarcă până la pieire toată vlaga și toată puterea de rodire a țării, cu care nu aveau nici o legătură sufletească, atunci instinctul de conservare al neamului românesc s'a trezit și a dat naștere unei firești și legitime mișcări de deparazitare.

Așa și azi, grație ticăloasei venalități a paznicilor graniților, grație și mai ticăloasei venalități, lașității ori nepăsări a politicianilor, peste evreii de multă vreme statorniciți în țara noastră, au năpădit stoluri-stoluri de evrei, flămânzi, hămesiți, scursori ale Galiției și ale Podoliei, prăsitori ca ploșnițele, străini de toate grijile și de păsurile neamului românesc și practicând o religie sectară, diametral potrivnică religiei autohtonilor, care le întreține ura împotriva celorlalte neamuri și credința absurdă că al lor e destinat să robească pe toate celelalte.

Ca și în vremea fanarioților, instinctul de conservare al neamului românesc se trezește și se sbate să înlăture răul de care se simte amenințat cu pieirea.

Situația lui de azi e, — vai! — cu mult mai grea decât era pe vremea fanarioților. Grecii n'aveau o religiune deosebită și protivnică religiunii noastre, erau creștini ca și noi. Prin căsătorii s'au asimilat; din familii întemeiate între greci și români s'au născut patrioți români desăvârșiți. Pentru scuturarea de jugul grecesc aveam de luptat cu grecii și cu turcii care-i ocroteau.

Lupta contra primejdiei evreești e mult mai grea.

Pentru înlăturarea ei avem de luptat cu alianța universală israelită, cu toate lojile masonice de pe globul pământesc și cu reaua credință, venalitatea, lașitatea și neghiobia politicianilor și vânduților. Lovirea unui grec se auzea peste o lungă la Țarigrad, stârnea indignarea Fanarului, — lovirea unui evreu se aude peste câteva ceasuri la Ohio și stränește indignarea a trei părți din presa lumii.

Dar, fără îndoială, cea mai grozavă piedică ce se ridică în fața năzuinței de înfrățire româno-evreească este religia neamului evreesc, care practicată de trei mii de ani, întreținută cu atâta habotnicie de clerul evreesc, s'a plămădit atât de complect cu sufletul evreilor, încât face parte din ființa lor. A încerca să le-o plivești, înseamnă a le smulge rațiunea lor de a fi. Cine poate întreprinde, cu sorți de isbândă, această nebun de semeață încercare? Cine va putea convinge pe evrei că ei nu sunt neamul ales?

Cât de adânc este înrădăcinată această credință, am putut constata cu înfiorare acum 20 de ani, la Târgu-Frumos.

Cunoșteam acolo pe un nenorocit de evreu, care pierduse un fiu în războiu. Impreună cu soția, cu alți doi băeți și cu cinci fete, trăia în trei odăițe mizerabile. Unicul lor mijloc de existență vizibil era o mașină de cusut la care lucrau fetele. Alte două mașini le fusese rechiziționate pentru trebuințele armatei. Fiindcă îl apărasem de amenințarea rechiziționării și a celei de a treia, în condițiuni pe care le am însemnate, dar prea lungi de povestit acum, bietul evreu prinsese de mine o mare dragoste. Intr'o zi l-am întâlnit afară din oraș, stând obosit pe marginea șanțului șoselei; venea pe jos tocmai dela Hârlău. M'am așezat lângă dânsul și am început să tăinuim împreună. Nu-mi mai aduc aminte cum s'a desfășurat convorbirea noastră; știu însă că la un moment dat a pomenit despre neamul lui „ALES". — Bine, măi omule, în halul de mizerie în care trăești și dumneata și familia dumitale, cum poți să socotești neamul evreesc ca „Neam Ales" ?

Cu un accent de surprindere mai profundă decât surprinderea mea, nenorocitul sdrențăros mi-a răspuns :

— „Dar ce, par'că e vorba despre mine, ori despre familia mea ? E vorba despre neamul evreesc, el este ales".

Mărturisesc că m'am simțit cutremurat ca în pragul unei primejdii de pieire și am înțeles ce balsam alinător de durere, ce scut apărător de desnădejde și ce admirabilă armă de luptă e o asemenea credință.

Toată suferința, toate privațiile, toată mizeria lui și alor lui nu-i putea clinti flacăra credinței că neamul din care face parte e sortit să stăpânească pe celelalte.

Care uriaș poate urni din loc o asemenea stâncă?

Și totuși numai după firimițirea acestei stânci se poate nădăjdui asimilarea evreilor și deci dispariția antisemitismului.

Da, religia evreilor, cu pretenţia de popor ales, sortit să robească celelalte neamuri, e cauza principală a antisemitismului.

Judec după mine.

Ajungând la convingerea că înlocuirea forţei prin şiretenie, în lupta pentru existenţă, constitue o înaintare şi constatând, pe de altă parte, că evreii sunt cei mai înzestraţi cu acest dar al şireteniei, mintea mea se poate împăca, fără prea mare împotrivire, cu succesul lor în viaţă.

Ştiu bine că o stare de lucruri în care situaţiile sunt repartizate oamenilor după criteriul şireteniei, nu e o stare ideală; ştiu bine câtă năbuşire de adevăr, câtă întunecare a minţii, câtă pervertire de suflete, câtă descurajare a muncii rodnice şi cinstite, cât jaf al banului public şi câtă sleire a isvoarelor de avuţie a ţării aduce cu sine triumful şireteniei; şi tot atât de bine ştiu că revoluţiile se datoresc în mare parte tocmai indignării ce stârnesc în suflete situaţiile uzurpate, dobândite numai prin şiretenie.

Dacă instinctul mulţimii n'ar fi turburat de meşteşugurile viclenilor, dacă mintea nu i-ar fi sucită şi întunecată de minciunile unei prese, ignorantă când nu e perfidă, mulţimea ar simţi cine sunt cei folositori binelui obştesc şi le-ar recunoaşte, fără împotrivire, dreptul de a se bucura de o soartă mai bună

decât a ei. Ceea ce nu poate suferi cu resemnare, ceea ce o revoltă e huzurul sfidător şi nemeritat al viclenilor.

Ştiu toate acestea; sunt în acelaş timp încredinţat că starea de lucruri actuală e trecătoare, că ea este condiţionată de ignoranţa mulţimii şi că pe măsură ce nivelul ei intelectual se va ridica, valoarea şireteniei va scădea iar repartiţia situaţiilor se va face după alt criteriu, anume după acela al măsurii în care indivizii vor fi, prin activitatea lor, folostori colectivităţii. E îndepărtată vremea împlinirii acestui ideal; ea însă va sosi cândva.

Până atunci, sunt nevoit să convin că în faza actuală a desvoltării omenirii, se cuvine să birue cel şiret şi să găsesc legitim succesul evreilor.

Nu tot aşa este cu credinţa lor de popor ales, sortit să domnească peste celelalte. Toată conştiinţa mea se revoltă faţă cu această pretenţie, absurdă şi cu nimic justificată. Mintea mea nu ar pute-a admite decât după aducerea dovezii că neamul evreesc merită să ajungă la stăpânirea celorlalte. Iar a socoti că şiretenia constitue o justificare deplină, ar însemna să părăsesc orice speranţă de înaintare, de ameliorare a omenirii, ar însemna să cred că faza ei de desvoltare actuală e faza maximă şi că şiretenia va rămâne vecinic criteriul după care se vor repartiza situaţiile. Optimismul meu respinge această credinţă.

Şi atunci, pentru a reclama dominarea lumii, care este, în afară de şiretenie, titlul evreilor, a cărui legitimitate să se impună minţii celorlalte neamuri?

De când au apărut pe pământ, oamenii au adus

și aduc mediului fizic modificări profunde: au secat bălți, au drenat terenuri mlăștinoase, au corectat prin indiguiri cursul râurilor, pentru a da pământ cultivabil agriculturii, au pătruns munți prin tuneluri, au unit mări și oceane prin canaluri, cu uriașe sforțări de muncă au unit continentele prin cabluri submarine, au împânzit tot pământul cu o rețea de milioane de kilometri de șosele și de căi ferate, prin grele lucrări de îndiguire a țărmurilor au pus stavilă puterii de măcinare a valurilor mărilor și oceanelor.

Care este fracțiunea, cât de redusă, din această uriașă muncă, săvârșită de brațele evreilor?

In fiecare zi ies din fabrici și din șantiere mii și mii de vehicule: vagoane, locomotive, automobile, autobuze, corăbii, vapoare, aeroplane, dirijabile. Cât contribuesc brațele evreilor la săvârșirea acestor lucruri?

In toate orașele mari sunt clădiri publice, muzee, catedrale, statui, monumente, adevărate capod'opere de arhitectură și de sculptură, — sunt parcuri de-o frumusețe fără seamăn. Care e partea de contribuție a brațelor evreilor la săvârșirea acestor lucrări?

In fiecare zi pământul e muncit cu trudă pentru a-l face să producă hrana omenirii, în fiecare zi măruntaele lui sunt scobite pentru a scoate din ele sare, cărbuni, huilă, petrol și fel de fel de minerale și metale. Care parte din această muncă este săvârșită de brațele evreilor?

Neîntrerupt se duce o rodnică luptă pentru îmbunătățirea diverselor rase de animale, a feluritelor

varietăți de grâne, de legume, de fructe și de flori. Ce muncă depun evreii pentru săvârșirea acestei opere?

Dar poate că, prea slabi fizicește pentru a munci cu brațele, ei au contribuit pe cale intelectuală la realizarea progresului omenesc?

Ia să vedem.

Opera de pătrundere a tainelor naturii, a descoperirii legilor și forțelor ei și a mijloacelor de a transforma aceste forțe din dușmane în auxiliare ale omului, este uriașă și vrednică de toată admirația noastră

Mintea a descoperit aparate prin care se suplinesc lipsurile sensibilității noastre, sau se sporesc puterile ei. N'avem un simț al direcției, s'a născocit busola, n'avem puterea de a măsura gradele de temperatură, s'a născocit termometrul; n'avem un simț de prevedere a schimbărilor vremii, s'a descoperit barometrul; auzul nostru nu prinde sunetele prea mici sau prea îndepărtate, s'a descoperit microfonul și telefonul; văzul nostru nu descopere lucrurile prea mici sau prea depărtate, s'au descoperit microscopul și telescopul. Realități extrem de mici, a milioana parte dintr'un gram de substanță, mintea a găsit mijlocul de a le percepe, de a le măsura, sau cântări. Prin născocirea aeroplanului și a dirijabilelor omul a învins puterea de atracție a pământului; prin radio și televiziune a suprimat spațiul.

Care este procentul de contribuție al evreilor la realizarea acestor minuni?

In care știință aportul lor e mai mare decât al celorlalte neamuri?

Cari sunt cugetătorii evrei ale căror adevăruri

descoperite de ei, au determinat schimbări însemnate și folositoare în mersul omenirii?

Numele unor asemenea cugetători se cunosc. Pitagora, Archimed, Copernic, Galileu, Newton, Laplace, Lamark, Darwin.

Care este evreul a cărui născocire a determinat un salt însemnat al progresului omenirii?

Cu șase secole înainte de ivirea lui Crist, pe când evreii, necomplet ieșiți din sălbăticie, își mistuiau puterile minții în discuții absurde și în intrigi odioase, Grecii produceau splendida lor cultură, cu care și astăzi se mândrește și în veci se va făli omenirea.

In care artă au produs ei opere mai de valoare decât acelea ale altor neamuri?

In arhitectură, în sculptură și în pictură nu există. Opera lor literară nu poate suporta comparația cu opera neevreilor. In muzică nu pot cita decât trei-patru nume, nici unul de faima lui Beethowen, lui Mozart ori a lui Wagner.

Câțiva matematicieni, un număr de buni muzicanți executanți, câțiva medici buni, câțiva actori însemnați, câțiva buni jucători de șah, doi-trei filozofi, creatori de sisteme, care n'au determinat nici o modificare a mentalității omenești, sunt acestea titluri care să justifice pretențiunea lor de popor ales și destinat să cârmuiască pe celelalte?

Cum le-ar cârmui, se poate vedea din halul în care au dus o împărăție de 160 de milioane de oameni, din grozăvia ce abătuseră peste Ungaria în vremea guvernării lui Bela Kuhn și după prăpastia în care au îmbrâncit Spania.

Am auzit pe unii oameni inteligenți și culți, — dar îngroziți de gândul că și-ar primejdui notorietatea și popularitatea, dacă și-ar înstrăina simpatia presei evreești, — zicând: „trebue recunoscut evreilor meritul de a fi dat omenirii creștinismul". Aceeaș afirmație am auzit-o și din gura evreilor; ba mi-au scris-o vreo câțiva, fără a semna: „noi am dat omenirii monoteismul și religia creștină cu care vă mândriți".

Această afirmație cuprinde nu mai puțin de trei neadevăruri: întâi că evreii au dat omenirii monoteismul, al doilea că ne mândrim cu creștinismul și al treilea că ne-au dat nouă creștinismul. Să le luăm pe rând:

Nu e adevărat că evreii au fost primii monoteiști, nici că ei au răspândit monoteismul în lume.

Cu mult înainte de pomenirea despre neamul evreesc în istorie, alte popoare înaintașe lor credeau într'un singur Dumnezeu; iar cercetările etnografilor aduc pe fiecare zi dovezi că popoarele primitive sunt monoteiste și că politeismul a provenit din asocierea mai multor neamuri, care unindu-se și-au păstrat cultul zeilor lor proprii.

Nu e adevărat că ne mândrim cu creștinismul. N'am întâlnit, până la vârsta în care mă găsesc, român care să se laude că e creștin. Am auzit invocându-se calitatea de creștin pentru a respinge califica-

rea de evreu, sau pentru a redobândi încrederea. Când afirmă românul ceva și vede că nu e crezut, își face semnul crucii și zice: „iacă sunt creștin". Dar ca să se laude că e creștin, n'am pomenit. Eu cel puțin n'aș face-o nici în ruptul capului. Ca s'o fac ar trebui să uit că cu mii de ani înainte de Crist au fost neamuri de oameni, bunioară egiptenii și chinezii, ai căror numeroși fii trăiau în perfectă armonie și că și azi sunt popoare, cum sunt de pildă japonezii, care fără a fi creștini, trăesc în deplină înțelegere; iar pe de altă parte ar trebui să dau uitării ororile atâtor războaie în care popoare creștine s'au măcelărit cu sălbăticie și să închid ochii spre a nu vedea cum creștinii spanioli se întreucid ca cei mai primitivi păgâni. Neamul românesc nu-și face nici azi și nu și-a făcut niciodată în trecut, din creștinismul său, un titlu de exploatat.

Te cutremuri când citești ce fioroase crime au săvârșit alte popoare din apus, asupra unor populații din America, din Africa și din Australia, sub cuvânt de răspândire a creștinismului, — în realitate pentru a le robi și a le răpi avuțiile. Mâinile și conștiința neamului nostru nu sunt pătate de sânge vărsat în numele creștinismului. Neamul nostru n'a produs misionari, nici prigonitori ai credincioșilor altor religii.

Nu e adevărat că evreii ne-au dat nouă creștinismul. S'o creadă cine vrea, eu o tăgăduesc din răsputeri. Pe deoparte din tot ce am învățat până acum, pe de altă parte din ceea ce-mi strigă stăruitor intuiția, am ajuns la încredințarea că aici, pe întinderea de pământ în care trăește neamul românesc, având ca

centru de radiere platoul Transilvaniei, cel puțin cu două mii de ani înainte de Crist, trăia un neam de oameni, cari simțind existența unei puteri uriașe care a creat lumea și care supraveghează, răsplătește sau pedepsește purtările oamenilor, duceau o viață lipsită de mari preocupări culturale sau artistice, dar curată și cinstită.

Mulțimea pădurilor seculare întreținea o climă temperată, iar un regim regulat de ploi, care asigura pășuni permanente și bogate și o permanentă rodire a pământului cultivat, scutea populația acestor ținuturi de nevoia de a fugi, în caz de secetă, în căutarea altora.

Seminție de oameni, cari, din aceste împrejurări, depășiseră faza de viață vagabondă, locuitorii de acum patru mii de ani ai acestor plaiuri trăiau în pace din păstorit și agricultură.

Cu mult înaintea vremii în care Moise se da de ceasul morții pentru a scoate neamul evreesc din sălbăticie și din ticăloșie, fiii neamului care trăia în cuprinsul României de azi practicau nu numai poruncile principale înscrise în tablele lui Moise, dar chiar și perceptele moralei creștine.

Când, abia după câteva secole, creștinismul a ajuns în aceste ținuturi, propovăduitorii lui au găsit aici un neam de oameni, cari, fără a ști ce era Crucea și cine fusese Crist, se purtau creștinește.

Dovada că e așa, e faptul că în istoria neamului românesc nu se găsește nici urmă de vreo dovadă că creștinismul a întâmpinat aici vreo împotrivire din partea cuiva. Asemenea dovezi se găsesc în istoria

tuturor neamurilor care ne înconjoară, — în istoria neamului nostru nu. Iată pentru ce neamul nostru n'a produs nici sfinți, nici martiri.

In poeziile noastre populare, în baladele și în basmele noastre sunt dovezi de reminiscență despre lucruri petrecute cu sute de secole în urmă. Așa bunioară pomenirea despre balaurii cu care se luptau fiii de împărați și Feții-frumoși. Ce sunt acești balauri, decât dovada reminiscenței întâlnirii răstrăbunilor noștri cu ultimi reprezentanți ai ictiozaurilor ori pleziozaurilor, monștrii faunei antedeluviene?

Dar nicăeri, nici în poezii, nici în balade, nici în basme nu se face absolut nicio pomenire de prigoniri religioase, ori de rezistență la primirea creștinismului, așa încât alte neamuri vor fi datorând celui evreesc creștinismul, al nostru nu, pentru că, prin firea lor, răstrămoșii noștri erau de mult îndemnați să practice normele moralei creștine.

Și acum ia să venim la pretenția evreilor că neamul lor este neam ales, pentrucă a dat lumii creștinismul.

Evident că ar merita toată afecția și toată stima, dacă ei ar fi adoptat această religie. Dar când, după ce au răstignit pe Cel ce a adus-o, n'au adoptat-o, ci continuă de a practica o religie plină de blesteme la adresa celei creștine, — când și azi, după două mii de ani dela rästicnirea lui Crist, nu pot trece pe lângă o cruce fără a îngâna: „blestemat să fii tu, care ai adus o altă religie", — când de câteori le stă în putință, ucid preoții creștini cu miile, dărâmă catedrale, pângăresc și ard icoane și odoare, rad la pământ, ori

transformă în grajduri, în închisori sau în cârciumi, biserici creștine, cum au făcut în Rusia și în Spania, — cum mai pot ei invoca religia creștină ca un titlu? Dacă evreii socotesc cu sinceritate că religia creștină e un dar atât de prețios și de folositor omenirii, încât își fac un merit din faptul că i-au dat-o, neadoptarea și combaterea înverșunată a creștinismului constitue pentru neamul evreesc cel mai grozav certificat de ticăloșie pe care și-l dă el însuși.

Ceea ce înlesnește evreilor putința de a se declara neam ales este ignoranța mulțimii în materie de istorie. In adevăr, învățătura marei majorități a oamenilor se mărginește la clasele primare.

La o vârstă când lucrurile învățate se întipăresc adânc în minte, se sădește în mintea copiilor credința că istoria omenirii se confundă cu istoria neamului evreesc. Adam și Eva, Noe, Avram, Isac, Iosif, Moise, Crist. Socotesc că aceasta e o mare greșeală și un isvor de cumplită rătăcire.

Trebue dimpotrivă să li se spună adevărul că noi, neevreii, n'avem nicio înrudire nici cu Jov, nici cu Avram și Isac, nici cu Moise și Aron, nici cu fariseii și cărturarii, nici cu profeții, într'un cuvânt cu nici unul din evreii de care mișună vechiul testament. Absolut nici o înrudire cu ei.

Noi suntem urmașii unui neam de oameni, care la depărtare de sute de chilometri de pământul în care viermuiau ei în ticăloșie, cu zece, cu douăzeci de secole înaintea lui Moise și a lui Crist, urmau preceptele religiei creștine.

Și totuși, cum spusei, la vârsta când lucrurile se

întipăresc adânc în mintea copiilor, li se vâră în ea credința că istoria omenirei începe cu neamul evreesc. Nicio pomenire despre adevărul că, alături de această istorie scoasă din biblie, există o întreagă comoară de cunoștințe istorice și arheologice, care dovedesc că, cu mii de ani înainte de Crist, au existat neamuri de oameni, cari atinseseră înalte culmi de civilizație.

Pe fiecare zi bănuelile că civilizația omenească a început cu zece mii de ani înainte de Crist, se transformă în siguranță prin dovezile ce aduc strădaniile arheologilor.

Dovezi precise există că, cu patru-cinci mii de ani înainte de Crist egiptenii întemeiaseră o civilizație foarte înaintată. La anul 3330, înainte de Crist, domnea în China împăratul Fo-Hi, fondatorul ordinei sociale chineze, născocitorul calendarului, al scrisului, al muzicii, al agriculturii, al exploatării sărei, al artei țesătoriei și întemeetorul instituției căsătoriei.

Cu 2000 de ani înainte de Crist, cretanii întemeiaseră o civilizație al cărei grad de înaintare în fiecare zi se vădește, prin săpăturile ce se fac acolo și care aduc la iveală dovezi că minunatele povestiri ale splendidei mitologii grecești, cu Hercul, cu Minotaurul, cu Labirintul și cu toate celelalte minunății, sunt zugrăviri, nu prea mult schimbate, ale unor fapte petrecute în realitate. In orice caz, resturile de temple, de palate, cu săli de spectacole, cu stabilimente de băi, resturile de statui și de vase descoperite prin săpăturile făcute acolo unde exista acum patru mii de ani cetatea Cnosos din Creta, dovedesc ce înaintați

erau cretanii în arta arhitecturii, a sculpturii și a ceramicei și că duceau o viață foarte civilizată.

Nimic despre aceste adevăruri nu află marea majoritate a copiilor. Cunoștințele lor istorice se mărginesc la cele trase din biblie.

Răspândirea adevărului asupra originilor omenirii pe pământ ar risipi întunerecul din minți și ar dovedi, poate chiar și evreilor, absurditatea și ridicolul pretenției lor de popor ales.

De nenumărate ori am făcut legământ să nu mai citesc ziarele evreești, pentru a evita veninul pe care mi-l pricinuesc minciunile și reaua credință care mișună în coloanele lor — și mereu se găsește câte un prieten care îmi pune sub ochi și mă îndeamnă să citesc câte un articol otrăvitor.

Așa, de când domnul Dinu Brătianu, șeful partidului liberal, a pronunțat înțeleptele cuvinte că tineretul român nu trebue să creadă că simpla calitate de român îi este suficientă pentru dobândirea de situații, ci că trebue să se silească a le merita prin muncă cinstită, — de atunci, în fiecare zi, câte un prieten binevoitor îmi oferă ziarul „Adevărul", atrăgându-mi atențiunea asupra modului cum sunt exploatate cuvintele domnului Brătianu.

Insuși domnului Brătianu, cu tot respectul ce i se cuvine pentru înțelepciunea sa, pentru desăvârșita sa onestitate și perfecta sa bună-credință, i s'ar putea răspunde că, atâta vreme cât pentru a dobândi un post de agent sanitar, de factor poștal, sau de sergent de stradă, ți se cer anumite titluri, iar pentru a ajunge deputat, senator și chiar ministru nu ți se cere nici unul, ci numai dibăcie de agent electoral, atâta timp cât, prin urmare, politica va reprezenta drumul celei mai slabe rezistențe pentru a se ajunge la dobândirea de situații și averi însemnate, atâta vreme cât șiretenia va rămâne criteriul de căpetenie după care se repartizează situațiile, extrem de nobilul și

de moralul dumisale îndemn va fi foarte greu de urmat, foarte greu.

Dar acest îndemn își pierde absolut orice valoare când vine din partea evreilor. Și iată că în gazetele care apără interesele neamului, ajuns la situații formidabile, fără nicio muncă rodnică, ci numai prin șiretenie, prin exploatarea muncii altora și a venalității politicianilor, — în gazeta acelora al căror succes constitue cea mai grozavă descurajare a muncitorului cinstit și harnic — se aduce tineretului românesc, deci indirect întregului neam românesc, învinuirea de trândăvie, de sete de câștig fără muncă.

Iată ce scrie bunăoară domnul G. Spina în „Adevărul" :

După ce arată niște date statistice, din care reese o mare disproporție între numărul celor ce se înscriu la diversele facultăți și numărul celor cari își termină studiile, domnul Spina conchide:

„Ceea ce apare clar din datele mai sus citate e lipsa totală de îndrumări a tineretului spre învățământul practic, e în acelaș timp dovada eclatantă a dorinței majorității absolvenților de liceu, pregătiți așa cum arată dezastruoasele rezultate ale bacalaureatului, — să-și creeze o situație cât mai bună. Ceea ce nici nu se poate, nici nu e admisibil. In lumina adevărului exprimat de cifrele statistice, agitațiile demagogilor apar și ele așa cum sunt în realitate: o cursă întinsă naivilor, grăbiților la parvenire fără muncă, pentru anarhizarea vieții economice și a corpului social, care nu îngăduie experiențe periculoase, de dragul pescuitorilor în apă tulbure. Soluția atâtor probleme acute nu poate fi decât aceasta : Primatul muncii și nimic mai mult. Cine muncește își face loc

în viață și înlătură parazitismul, iar cine e leneș și așteaptă să-i cadă în gură para mălăiață a posturilor bine retribuite, e sortit dela început înfrângerii. Or, niciodată un stat n'a progresat prin elementele parazitare".

Minunat! Splendid! Păcat că domnul G. Spina nu-și ilustrează adevărurile și prin exemple. Așa bunăoară ar fi putut cita cazul domnului Fagure, care prin munca sa cinstită și harnică de gazetar a agonisit banii cu care și-a construit în piața Maria Rosetti un bloc cu douăsprezece etaje, care-i produc un venit anual de câteva milioane.

Tot așa ar fi putut cita mii de alte exemple, mii de alți coreligionari ai domnului Fagure, care au ajuns la posturile de supremă comandă a comerțului, a industriei, a presei românești, numai, prin competință și prin muncă trudnică și cinstită.

Sperăm că domnul G. Spina va continua nobila luptă pe care a început-o. Trebue odată pentru totdeauna dat la cap acestor ticăloși de români, tembeli și parazitari. Nu se mai poate îngădui ca, pe când bieții evrei se istovesc muncind la facere și întreținerea pavagiilor și drumurilor, la clădirea edificiilor, la crearea și îngrijirea parcurilor și grădinilor, la săpăturile necesare pentru exploatarea petrolului, sau carierelor de piatră, de ciment, de var, ori de cărbuni, la cultivarea ogoarelor și săvârșirea tuturor muncilor de producție, de construcție și de întreținere, — ticăloșii de români să stea cu brațele încrucișate, ca niște nemernici paraziți. Această ticăloșie nu poate fi îngăduită, pentrucă, precum foarte bine zice domnul G. Spina, alias Schreiber Iosif: Niciodată un stat n'a pogresat prin elementele parazitare.

Toată șiretenia evreilor, toată puterea ce le dă admirabila lor solidaritate, tot sprijinul ce le dă Alianța universală israelită și masoneria nu le-ar fi deajuns pentru dobândirea atotputerniciei de care se bucură azi în țara noastră, dacă n'ar fi avut sprijinul venalității, vanității, prostiei și lașității politicianilor.

Nimic nu poate ilustra mai desăvârșt acest adevăr decât evoluția atitudinii politicianilor față de reprezentanții presei.

Din locul în care mă găsesc de peste douăzeci de ani, am asistat fără întrerupere la acest spectacol edificator.

Când am fost numit în locul ce ocup și astăzi la Adunarea deputaților, președinte al Camerei era Mihail Pherekyde, un om foarte bârfit și atacat, și de cei cari, din princina inferiortății lor nu puteau, și de cei cari, cu rea credință, nu voiau să recunoască marea lui cultură și frumusețea firii sale, demne și curagioase, pe care nimic și nimeni n'o putea intimida.

Regulamentul interior al Adunării, atunci în vigoare, cuprindea, în privința reprezentanților presei, o dispozițiune absolut identică cu aceea a articolului 168 din regulamentul actual și anume: Pentru presă este rezervată o tribună, special organizată.

Intr'o zi, Ionel Brătianu, șeful partidului liberal

și șeful guvernului, mă chiamă și-mi spune că vrea să vorbească ceva cu Mavrodi, pe atunci redactor la „Viitorul" și mă roagă să trimit pe cineva să-l cheme jos din tribuna presei.

I-am răspuns că eu nu pot dispune acest lucru și că numai președintele ar putea-o face.

— Hai la Pherekyde — îmi zice — și mergem împreună în cabinetul președintelui.

— Mon cher président... (Vorbeau împreună mai totdeauna franțuzește) și-i spuse despre ce era vorba.

Iată cuvânt cu cuvânt răspunsul lui Pherekyde:

— Dragul meu, ai șefi de cabinet, — trimite pe unul din ei să spună lui Mavrodi ce vrei să-i spui; dar nu-mi cere acest lucru. Pentru nimic în lume nu vreau să creez acest detestabil precedent de a introduce gazetarii pe culoarele Camerei.

Și Ionel Brătianu, șeful partidului și al guvernului, s'a supus fără nici o obiecție.

Comparați această stare de lucruri cu cea creiată după războiu.

Bilete de liberă intrare pe culoarele Camerei, eliberate la optzeci și patru de ziariști, în mare parte evrei, bilete pe baza cărora nu se mărginesc să forfotească pe culoare și să se tolănească fumând pe canapele, — dar intră prin toate birourile, prin toate cancelariile și în incintă, unde se așează și se lăfăesc ca la cafenea.

Pretextul pe baza căruia li s'a acordat acest privilegiu, cu o flagrantă violare a dispozițiilor regulamentului, e că din tribune nu s'ar auzi destul de bine. Motivul real e lașitatea politicianilor față de presă.

Și iată culoarele Camerei transformate în bursă, unde se pun la cale fel de fel de afaceri, unde miniștrii sunt atacați și șantajați de bandiți ai condeiului, unde poți vedea foști, actuali și viitori miniștri plimbându-se la braț sau conversând intim cu ovreiași, cărora un om serios nu le întinde nici un deget.

— Această măsură a fost un triumf al democrației — mi-a răspuns un înfocat democrat și desigur tot așa mi-ar răspunde și toți Bubi Brăniștenii, apologeți ai democrației.

Dar acest răspuns, care ar satisface pe toți găgăuții și imbecilii, cari se îmbată cu apa goală și trezită, ce se revarsă în fiecare zi în coloanele presei evreești, nu poate produce decât un efect vomitiv asupra unui om serios, obișnuit să pretindă cuvintelor un înțeles precis.

„Triumf al democrației ?!"

Ce sens pot avea aceste cuvinte ?

Dacă e să le dăm un înțeles, ar însemna câștig realizat de popor.

Care e câștigul realizat de popor prin năvălirea atâtor gazetari, în mare parte evrei, în culoarele și în incinta Camerei ?

A ameliorat această năvălire în cât de mică măsură soarta poporului ? S'a ameliorat întru ceva modul de legiferare ? S'a ridicat nivelul desbaterilor ? S'a ridicat prestigiul parlamentului ? S'au ameliorat măcar reportagiile parlamentare din ziare? Azi, ziariștii nu mai iau nici o notă, — primesc de-a gata dela stenografi desbaterile in extenso.

Ce a câştigat ţara, ce a câştigat prestigiul neamului din faptul că ovreiaşi cu patru clase gimnaziale se trag de mânecă cu miniştrii, — că d. Scrutator deschidea uşa incintei, făcea ps! ps! şi chema cu degetul pe un şef de partid, care se scula şi ieşea grăbit,—ori că acelaş domn Scrutator intra fără să anunţe în sala miniştrilor, unde sta ceasuri întregi de vorbă cu excelenţele, picior peste picior ?

A! desgustătoarele manifestaţii de laşitate la care poate cineva asista de când cu năvălirea ovreiaşilor gazetari în culoarele şi în incinta Camerei !

Uitaţi-vă la el, ministru plin de departament important. A răspuns unei întrebări adresată de un deputat. A răspuns banalităţi, declaraţii evazive, pronunţate de o sută de ori în asemenea ocazii. După aplauzele majorităţii, iese pe culoar. In uşă îl aşteaptă un ovreiaş cu patru clase gimnaziale, reporter la un ziar anumit.

— Cum am fost?—îl întreabă excelenţa, şi ovreiaşul răspunde, făcând rotocoale cu mâna dreaptă:

— Mulţumesc lui Dumnezeu, excelenţă, că m'a învrednicit să aud aşa un discurs.

Iar excelenţa se umflă în pene, măgulită.

Ori iată pe astălaltă excelenţă, care de o jumătate de ceas se plimbă de colo până colo pe culoarul din fund, şopotind cu alt gazetar, tot ovreiaş cu treipatru clase de gimnaziu.

Nu ştiu cum veţi fi dumneavoastră, dar eu nu cunosc ceva mai desgustător decât laşitatea. Mie spectacolul unui ministru care stă de vorbă, într'o atitu-

dine de vădită intimitate, cu un ovreiaş reporter de gazetă, îmi aduce înaintea ochilor imaginea unui bou enorm, care ar putea răsturna un om cu un muget şi care, îngrozit de nuieluşa subţire cât un paiu a unui copilaş de cinci ani, se lasă mânat cu o desăvârşită şi profundă resemnare.

A ! desigur ! Năvălirea ovreiaşilor gazetari în parlament este un triumf, un mare triumf; — nu însă al democraţiei, care este o vorbă goală lipsită de orice înţeles, ci al *iudeo-pehlivanocraţiei*, care este o dureroasă realitate.

In cărțile de biologie și mai ales în acele în care se descriu moravurile paraziților, găsești lucruri la aflarea cărora rămâi nu numai încremenit de admirație, dar și înfiorat de profunzimea marelui și imposibilului de pătruns mister al vieții. Să vezi dumneata o lighioană abia perceptibilă care știe să se așeze în drumul pe unde o să-i treacă victima, — s'o vezi cum se urcă pe ea și așteaptă acolo nemișcată, timp de câteva zile, pândind momentul oportun când trebue să intre în acțiune. Rămâi încremenit, absolut neputincios de a înțelege cum într'o firimitură de materie pe care de abia o poți vedea cu ochii liberi, poate exista atâta putere de cunoaștere și de prevedere. A! Dacă ar ști poeții câtă poezie cuprinde știința și dacă ar ști oamenii politici cât ar avea de învățat din cunoașterea analogiei ce există între unele fenomene biologice și unele fenomene sociale!

Frecventa preocupare a minții cu probleme de felul acesta te ajută să ajungi să poți considera activitatea oamenilor cu o obiectivitate dacă nu egală, ceea ce este absolut imposibil de realizat, cel puțin apropiată de aceea cu care consideri activitatea lighioanelor.

Eu care am fost totdeauna pasionat de studiile de entomologie, am ajuns în privința chestei evreești la următoarea convingere:

Precum prepilicarii sunt o varietate a neamului câinesc, sau în limbaj științific a speței canine, tot așa evreii sunt o varietate a speței om. Această varietate de oameni, — probabil că și din pricina originei lor, nu destul de bine deslușită până în ziua de azi, dar mai ales din pricina împrejurărilor prin cari au trecut, din pricina religiei lor fanatice și pătimașe, din pricina ignoranței marei majorități a reprezentanților clerului lor, conducătorii lor hahami și rabini, străini de tot progresul minții omenești, mărginindu-și toate sforțările creerului la tălmăcirea, răstălmăcirea și para-tălmăcirea talmudului, — această varietate zic, s'a dezobișnuit de toate muncile fizice greu de îndeplinit și s'a specializat în anumite îndeletniciri, cari nu mai cer nici vigoare fizică, nici îndemânare la vreun meșteșug, nici putere de căutare și pătrundere a adevărului, ci numai șiretlic, ascuțime de minte, lipsă de scrupule, ușurință de a minți fără jenă, de a mistifica fără rușine, de a linguși, de a se târî cu umilință.

Incapabili de orice muncă de construcție, de producție, sau măcar de întreținere a lucrurilor făcute cu brațele altora, ei sunt simpli intermediari, speculatori ai muncii altora, specializați în comerț, în misitie și în presă. Or unde îi vei căuta pe globul pământesc nu-i vei găsi îndeletnicindu-se cu vre-o muncă rodnică și folositoare poporului în mijlocul căruia s'au aciuat.

Am fost acum câteva zile în Praga, unul din cele mai frumoase orașe ale Europei Centrale, în care de multă vreme locuește un foarte mare număr de ovrei.

Ce catedrale, capo d'opere de artă arhitecturală! ce clădiri admirabile! ce poduri enorme împodobite cu statui minunate! ce străzi largi cu pavagii ideale! ce pieți publice cu monumente și statui splendide! ce lucrări trainice de îndiguire și de canalizare a Moldaviei! ce splendoare de parcuri și de grădini suspendate!

Mă întrebam și am întrebat și pe unii din localnici: ce anume fracție din aceste minunății a fost săvârșită de mâna vreunui evreu? Nimic, absolut nimic. Negustori, intermediari, misiți, ziariști, liberi profesioniști și mai ales speculatori ai muncii altora. Așa sunt, așa vor rămâne pe veci: o varietate omenească din care unul la zece mii a ajuns să se spele complet de petele neamului și să devie om vrednic de stimă și de iubire, — câțiva la mie liber profesioniști; restul paraziți, intermediari, speculatori ai muncii altora.

Religia lor, mesianismul lor de popor ales, destinat să stăpânească lumea, toată făptura lor trupească, dar mai ales sufletească, îi împiedecă de a se putea schimba. A încerca să-i schimbi e tot atât de van și de absurd cât ar fi încercarea de a face pleoșnițe vegetariene.

Și totuși, cu atât de puține virtuți creatoare, cu atât de puțin aport la progresul și la civilizația omenească, ei ajung la situații enorme.

Iată-l: ajuns în clasa patra gimnazială, a părăsit școala și ajutat de o rubedenie, timp de un an, a îndeplinit la un cinematograf slujba de „ajutor de băgător de seamă". Acolo, într'o seară, pe întuneric,

tăind cu foarfecele băerile poșetei unei doamne, a încercat s'o fure. Surprins, ar fi fost ușor făcut scăpat, dacă nu s'ar fi nimerit ca doamna să fie soția unui agent polițienesc. S'a ales numai cu câteva zile prevenție și cu zece zile de închisoare, pentrucă era minor. Gonit din câteva servicii, pentrucă nu își vedea de ele, acum vreo opt ani vindea lame de ras „patră d'un pol" în colțul de peste drum de Cercul Militar, până când un unchiu depărtat l-a luat la gazetă, întâi trepăduș.

Din asistarea zilnică timp de un an la spectacolele cinematografului învățase o mulțime de lucruri. La acestea se adăogau acum cunoștințele ce culegea din discuțiile personalului din redacție, se familiariza treptat, treptat cu toți termenii technici, cu toate formele găunoase și sonore „marile principii de egalitate și libertate dobândite cu atâta strădanie", democrație integrală", „marile democrații ale Apusului"... Insinuant, pișicher, îndurând fără protestare înjurăturile și chiar urechelile mai marilor, în timp de opt ani, încet-încet, treptat-treptat, a ajuns reporter parlamentar. Și iată-l astăzi cu bilet de liberă circulație de clasa I-a pe toate liniile țării, — cu bilet de intrare pe culoarele și în incinta Camerei, stând de vorbă cu foștii, actualii și viitorii miniștri. Ca un praf subțire, așa pătrunde el prin ușile cele mai căptușite. Primește leafă dela opt departamente, cu state în regulă, pe care le semnează în fiecare lună; în total îndoit decât leafa unui ministru. Pe soră-sa a băgat-o la Conservator. La anul, când va isprăvi, o să fie angajată la Teatrul Național. Lui tată-su, un pârlit de

croitoraș, i-a căpătat o furnitură mănoasă. Reportajele lui parlamentare sunt foarte apreciate și temute. A! bine înțeles nu sunt semnate cu numele lui cel adevărat, David Davidovici. Numele ăsta i-a purtat ghinion și e și înscris la poliție. Azi, el poartă un nume, combinație de mitropolit cu cronicar: Veniamic Niculcea.

In fața unui asemenea succes, rămâi încremenit de admirație, ca în fața succesului lighioanelor abia vizibile, descrise în tratatele de parazitologie. Ți-ar veni să aplauzi, dacă nu ți-ai aduce aminte că acest succes se trage din ticăloșia, lașitatea și nedemnitatea noastră.

Poftiți, vă rog, la spectacol!

Sala de așteptare a unui minister. In fund biroul domnului șef de cabinet. Tot în fund, în peretele din stânga, ușa prin care se pătrunde la domnul ministru.

De jur-împrejur, pe bănci, solicitanți, unii oameni în vârstă, aduși cine știe de unde, de păsuri grave. Fiecăruia din câți au venit, domnul șef de cabinet le-a spus: — Domnul ministru se găsește într'un consiliu, nu vă poate primi deocamdată; dar dacă puteți aștepta, luați loc, vă rog.

Și oamenii s'au așezat și așteaptă de mai bine de două ceasuri. Dar iată că se deschide ușa și apare ovreiașul cu trei clase gimnaziale, ziarist.

Domnul șef de cabinet îl întâmpină cu aceleași cuvinte: „Domnul ministru se găsește într'un consiliu, nu vă poate primi deocam....". Și ies împreună. Domnul șef de cabinet se întoarce singur. Trec zece minute și iată că se deschide ușa care duce spre cabinetul domnului ministru. In cadrul ei apare Excelența Sa, care reconduce pe ovreiașul ziarist, căruia râzând, îi strânge mâna:

— „La revedere, atunci după amiază la Cameră".

Și ușa cu burduf se închide la loc, hermetic.

Peste un ceas domnul șef de cabinet va anunța celor cari așteaptă de atâta timp: „Domnul ministru, vă roagă să-l iertați, — a fost chemat la un consiliu de miniștri".

La sfârșitul unui asemenea spectacol, nu știu ce veți fi făcând dumneavoastră. Mie uite ce-mi vine să fac: Ovreiașului îmi vine să-i strâng mâna, să-i felicit, pentru minunea de a fi putut ajunge să intimideze miniștri, iar ministrului... Om bun sunt, politicos, măsurat, om căruia nu-i plac actele de violență, nici violențele de limbagiu, dar declar că glandele mele salivare nu au produs de când sunt pe lume atâta salivă, cu câtă ași vrea să scuip, în care aș vrea să înnec, pe ticălosul, care cu așa suflet de lichea se îndeasă la cârmuirea destinelor țării noastre și a neamului nostru!

Deși n'am obiceiul să răspund acelor cari, scriind și publicând injurii la adresa cuiva, se ascund sub anonimat, pentru că socotesc că acest fapt este un act de lașitate, vrednic numai de profund dispreț, totuși mă sint dator să răspund la articolul prim al ziarului ,,Lupta'', cu data de Vineri 15 Octombrie a. c., al cărui autor se ascunde sub inițialele R. X.

Din momentul în care m'am angajat la această muncă de colaborare la trezirea conștiinței românești, știam că-mi voiu atrage ura și deci insulte din partea celor împotriva cărora se duce această luptă. Bine înțeles deci, că nu pentru a răspunde insultelor cuprinse în acel lung articol am luat condeiul în mână. Cititorul onest și nepărtinitor va judeca și va hotărî dacă eu sunt un ,,demagog răsuflat și ratat al vieții publice, rămas la periferia partidelor, care spurc cu balele mele în dreapta și în stânga'', dacă sunt un ,,ignorant și un incult, un pretins intelectual, căruia la bătrânețe a început să-i sbârnâie vanitatea națională'' și un ,,as al parazitismului, care deține cea mai grasă sinecură ce există în țara asta'', și așa mai departe.

Dacă m'am hotărît să răspund acelui articol, e pentru a respinge sfruntata minciună, aruncată cu vădită rea credință, că în timpul neutralității eu m'aș

fi afirmat ,,pentru o neutralitate nițel binevoitoare Germanilor''.

Toată lumea știe ce atitudine am avut din primul moment al izbucnirii războiului mondial, toată lumea, afară de autorul articolului din ,,Lupta'', care prin actul de lașitate de a nu semna, mă îndreptățește să bănuesc că, nu în timpul neutralității, ci în timpul ocupației era ori colaborator la ,,Lumina'', ori trepăduș-spion în slujba comandaturii germane.

In coloanele ziarelor ,,Universul'', ,,Adevărul'', ,,Naționalul'' și ,,Epoca'', dela începutul războiului mondial, am scris articole prin care ceream deslușit și stăruitor intrarea în acțiune alături de aliați; iar dacă nu am luat parte, alături de ceilalți promotori ai acțiunii pentru unitatea națională, la întrunirile și manifestațiile conduse de ei, e pentrucă mă împiedeca s'o fac situația mea de funcționar.

Socotesc că atitudinea mea din acea vreme merită să fie cunoscută.

Eu nu sunt un om politic. Ajuns pe de o parte, după matură reflecție, după amănunțite studieri ale chestiunii, după o îndelungată și întinsă documentare, de care n'am făcut niciodată paradă, la convingerea că politica nu este cea mai nobilă îndeletnicire omenească și că un om poate fi foarte folositor colectivității în mijlocul căreia trăiește, îndeletnicindu-se cu altceva decât politica, pe de altă parte nesimțindu-mi nici o aptitudine pentru această îndeletnicire, m'am ținut deoparte, mărginindu-mă să notez numai pentru mine reflecțiile pe care mi le sugera conducerea treburilor publice practicată de alții.

In anul 1907, solicitat de Ionel Brătianu, m'am înscris în partidul liberal și am fost ales deputat. In timpul trecerii mele prin Parlament, m'am convins, odată mai mult, de absoluta nepotrivire a firii mele cu îndeletnicirea de politician. La revenirea partidului liberal la putere, în 1914, am fost numit director general al Audnării deputaților. Peste câteva luni a izbucnit războiul mondial. Din primul moment am început să scriu, cerând intrarea în acțiune alături de aliați.

De ce, în loc de a mă ține în rezerva de până atunci, am trecut la această acțiune ?

Pentru că știam că în preajma lui Ionel Brătianu se găsea un om care, mă temeam că ar fi putut să aibă o mare înrâurire asupra lui. Acest om era Constantin Stere. Il cunoșteam bine și știam ce enormă putere de persuasiune avea. Nu asupra mea. Eu am întâlnit în viață oameni a căror superioritate intelectuală mi s'a impus și pe care le-am recunoscut-o fără nici o șovăire. Cari sunt acei oameni nu e locul s'o spun acum, îi am însemnați în notele mele, care se vor publica când nu voiu mai fi în viață. Stere nu era dintre aceștia. Era un om cu o foarte bogată cultură, dar pe mine nu m'a speriat niciodată învățătura cuiva. Mie mi-au impus și-mi impun respect și admirație oamenii cu minte limpede și sănătoasă, cari, ajunși la convingerea că urmărirea și descoperirea adevărului e suprema fericire ce le poate oferi viața, consideră adunarea de cunoștințe nu ca un scop, ci ca un mijloc de sporire a puterii de pătrundere măcar a unei fărâmițe din uriașul mister al vieții și al lumii, oa-

menii cari, însuflețiți de această năzuință, obișnuesc să-și dea din când în când gândurile la trior, pentru că nu pot îngădui ca în mintea lor să conviețuiască idei contradictorii ce se anulează reciproc, oamenii în sfârșit a căror sete de adevăr e atât de vie, în cât găsesc în ea îndemnul și puterea de a rezista și talentului oratoric al altora și tendinței de mistificare spre care-i îndeamnă isbânda ce le asigură propriul lor talent.

Stere nu avea o astfel de minte. El era, pe de o parte, un sceptic, care ceasuri întregi se silea să-ți dovedească prin diferite argumente că omul nu poate cunoaște nimic, înfuriindu-se și bătând cu pumnul în masă dacă încercai să-l contrazici, iar, pe de altă parte, era un doctrinar dogmatic și intolerant.

De mortuis nihil nisi bene, dar adevărul trebue să primeze. Această dublă atitudine mintală a lui, avea înrâurire și asupra activității sale. Stere era în stare să se lupte cu înverșunare pentru înlăturări de nedreptăți și de suferinți teoretice și în acelaș timp să privească cu nepăsare durerea din imediata lui preajmă și să nu întindă nici un deget de ajutor unui prieten care s'ar fi sacrificat pentru dânsul.

Iată pentru ce Stere n'avea nici o putere de convingere asupra mea. Vedeam însă, ce putere avea asupra altora. Deși se exprima cu greutate, sau poate tocmai pentru că din pricina acestei greutăți era silit să recurgă la sprijinul gesturilor, mimica lui robea pe ascultător. Era un puternic dialectician și un actor desăvârșit, cu mască tragică, căreia putea s-i dea când expresia figurii unui leu furios, când aceea a

unui apostol iluminat, — precum putea să dea glasului său, când accente grave și cavernoase de orgă, când sonorități de trâmbiță. Mă uitam la el și cu prilejul discursurilor din Parlament, și cu prilejul discuțiunilor în cercurile de prieteni, cum se îmbăta de propriile lui cuvinte, cum se ațâța singur, cum se aprindea, cum se înflăcăra, și citeam în ochii ascultătorilor cum se dedeau lui robiți, cu atât mai mare ușurință cu cât, la marele lui talent de actor, se adăoga și sprijinul reputației de martir care îndurase chinurile exilului în Siberia.

Il știam în zilnic contact cu Ionel Brătianu și-mi era teamă ca nu cumva să-l determine să bage țara în foc în altă direcție decât în aceea în care o chema instinctul ei de conservare. Am început deci să scriu, și am scris articole multe, până când într'o zi am fost chemat din Târgoviște, prin telegramă, la București, de Ionel Brătianu. Mă poftea la dejun. M'am dus. Nu era la masă decât doamna Brătianu, el și cu mine. După dejun, m'a luat în automobil și am pornit-o încet spre Ploești. Vorbeam împreună despre cărțile marelui entomologist Fabre. Când am ajuns prin dreptul Otopenilor, se întoarce către mine și privindu-mă drept în ochi :

— Domnule Brătescu, n'am nevoe să-ți cer să păstrezi numai pentru d-ta cele ce-ți voiu spune. Nu mă îndoesc o clipă de discreția d-tale...

Apoi, după câteva clipe :

— Ce act al părintelui meu sau care act al meu nu sunt în ritm cu bătăile inimii țării și neamului nostru ? Ce te îndreptățește pe d-ta să crezi că eu

sunt incapabil să aud îndemnul instinctului de conservare al neamului nostru ?

Ionel Brătianu nu era decât cu 6—7 ani mai mare decât mine, dar i-am luat mâna și mi-a venit s'o duc la gură s'o sărut.

Cu lacrimi în ochi am îngânat: iartă-mă.

El a continuat :

— Crezi d-ta că pe mine nu mă doare cumplit învinuirea cu care suntem pălmuiți, că așteptăm ca niște hiene ceasul în care unul din cele două grupuri beligerante va fi doborît, pentru a ne arunca asupra lui ? A, dacă ai cunoaște d-ta starea de nepregătire a armatei noastre, ai înțelege și toată nedreptatea acestei învinuiri, și toată îndreptățirea neutralității noastre și toată vinovata ușurință a celor cari îmi cer imediata îmbrâncire a țării în acest fioros măcel. Te rog nu mai scrie, — departe de a mă ajuta, mă stânjenești, mă descoperi.

De atunci n'am mai scris. După câteva zile am publicat, prin „Universul", o scrisoare, adresată lui Goga, prin care, fără a-i pomeni nimic despre cele ci-mi spusese Ionel Brătianu, îl rugam să aibă încredere în fiul marelui Ion Brătianu, căsătorit cu nepoata celui mai înțelept Domnitor al Țării Românești. Peste 3 sau patru luni am intrat în războiu.

Și a intrat în războiu țara și am intrat și eu cu gradul de căpitan în rezervă. Din comisar regal al părții sedentare a Corpului II de armată, rang pe care-l ocupam în București la începutul răsboiului, am ajuns, după retragerea în Moldova, comandant de piață la Târgu-Frumos.

Deși la o depărtare destul de mare de primele linii ale frontului, în locul în care mă găseam, viața mea, ca și a familiei care mă însoțea, era tot atât de în primejdie ca și a celor din primele linii. In fiecare zi, tifosul exantematic făcea câteva zeci de victime. In calitate de comandant de piață, pentru combaterea întinderii flagelului, trebuia să pătrund în case, spre a face ca bolnavii ce se ascundeau, să fie ridicați și duși la spitale, — și în aceeași calitate trebuia să însoțesc furgoanele în care, îngrămădite unele peste altele, cadavrele victimelor erau transportate spre marginile orașului, unde cu căngile erau trase din furgoane și aruncate în șanțurile dezinfectate cu var nestins.

A, nu! Situația de comandant de piață la Târgu-Frumos nu era o situație de ambuscat. Deosebirea era că cel din primele linii risca să moară ca un erou, străpuns de un glonț sau de o schijă de obuz, iar cel dela Târgu-Frumos, ca un nenorocit, mușcat de un păduche... Nu era nici ușoară slujba. Orașul fiind împărțit în două: jumătate ocupată de trupele române, cealaltă de trupele rusești, trebuiau supraveghiate și aplanate conflictele ce se iveau între soldații ruși și cei români. Pe de altă parte, trebuia supraveghiată și combătută lăcomia de câștiga a cârciumarilor evrei, cari vindeau pe sub ascuns rușilor băuturi spirtoase, lucru extrem de primejdios în acele împrejurări; — trebuiau apoi apărați evreii împotriva pretențiilor adeseaori exagerate ale celor pe care erau obligați să-i găzduiască. Nu era întotdeauna ușor de îndeplinit atâtea însărcinări...

Mi se propusese să merg la Iași, spre a contribui la opera de însuflețire a trupei, colaborând la ziarul ce se imprima în acest scop și se trimetea pe front; dar n'am primit, pentrucă simțeam că n'aș fi putut îndeplini destul de bine o asemenea însărcinare. Adânca mea încredințare că războiul este cea mai ticăloasă rătăcire a umanității m'ar fi împiedicat să găsesc accente destul de convingătoare pentru oțelirea sufletului ostașilor...

De altminteri această operă se îndeplinea cu atâta vigoare, cu atâta frumusețe de alții. In fruntea lor era Regina Maria. Era să scriu Sfânta Maria și n'ar fi fost o greșală. O inimă de sfântă era inima care, pe de-o parte sângerând de pierderea îngerului pe care-l îngropase la București și de lângă mormântul căruia o smulsese nevoia retragerii în Moldova, pe de altă parte chinuită de spectacolul grozavei situații în care ajunsese țara, situație de care se știa răspunzătoare, de vreme ce contribuise în mare măsură la împingerea noastră în războiu, — găsea to-

tuși tăria de a-și ascunde sfâșierea și de a se cheltui, pe deoparte în mângâieri duse la căpătâiul răniților din spitale, pe de altă parte scriind articole de-o frumusețe fără asemănare, care publicate și trimese celor din tranșee, le oțelea credința în isbânda finală.

In jurul Ei colaborau cu măestrie la această operă de însuflețire a ostașilor Octavian Goga și alții, cărora le cer iertare că nu le pomenesc numele...

In vremea aceea, la Târgu-Frumos eu mă frământam să găsesc răspuns întrebării : prin ce mijloace, după sfârșirea groaznicului măcel în care se svârcolea cea mai civilizată parte a omenirii, s'ar putea evita recăderea ei într'o altă fioroasă rătăcire?

Răspunsul la care după îndelungată frământare am ajuns este: Schimbarea destinației actuale a armatei, organizarea ei în vederea construirii.

Acolo, la Târgu-Frumos, am scris „In slujba păcii", carte în care îmi exprimam speranța că, odată și odată, omenirea va ajunge să înțeleagă că singurul mijloc de vindecare, de mântuire a ei de ticăloasa nebunie a războaielor este armata constructivă.

Cele ce se întâmplă astăzi, nebuna cursă după înarmări a tutulor neamurilor de pe pământ, nu-mi clintește nici cu atâtica această credință.

Eu sunt un optimist statornic, încredințat că omenirea se găsește încă în faza de evoluție progresivă și că, având înaintea ei încă foarte multe veacuri de trăit, va sosi și acela în care se va învedera tutulor conducătorilor de popoare trebuința de a înlocui, în

tabla erarhică de valori morale a omenirii, eroismul militar prin eroismul muncii creatoare și constructivă.

Și s'a terminat războiul mondial, din care țara noastră a ieșit biruitoare, iar neamul nostru mai întregit decât speram. Firea mea de om apolitic m'a îndemnat să mă retrag de-o parte, să-mi reiau situația de spectator al frământărilor politice și să mă mărginesc să-mi notez zilnic, deocamdată numai pentru mine, atâta vreme cât voiu fi în viață, reflecțiile asupra activității celor care ne cârmuesc țara și neamul.

Și iată-mă acum, după 20 de ani, când toată lumea mă considera stins și sfârșit, — intrând din nou în arenă.

Pentru ce ?

Uneori îmi pun eu însumi această întrebare și mă mustru.

Pentru ce ? Ahtiat de notorietate n'am fost niciodată și cu atât mai puțin n'aș putea și n'aș avea dreptul să fiu acuma. Fără nicio falsă modestie, declar că aș fi un ingrat dacă nu m'aș mulțumi cu notorietatea, cu afecțiunea și cu stima ce am dobândit, pe baza atât de micei mele contribuțiuni la tezaurul nostru literar. Ambiție politică n'am. Nu râvnesc și nu pretind vre-o parte de putere.

Pe de altă parte, atitudinea mea m'a făcut să pierd unele prietenii care-mi erau dragi, să-mi înstrăinez unele simpatii prețioase. Și departe de a-mi procura vre-un avantagiu material, îmi spulberă orice iluzie ce puteam avea de îmbunătățire în viitor a

situaţiei mele materiale de azi. Şi în sfârşit, sbuciumul meu nu poate fi decât vătămător sănătăţii mele sdruncinate şi e diametral opus sfaturilor medicilor, care-mi prescriu linişte, odihnă şi evitare de frământări.

Dacă e aşa, pentru ce nu rămân în jeţul comod de spectator al evenimentelor ?

Pentrucă sunt încredinţat că o primejdie mult mai mare decât aceea a răsboiului din 1914 ameninţă şi fiinţa neamului nostru şi civilizaţia întregii omeniri — şi că nu aş putea face o mai bună întrebuinţare a puterilor ce-mi mai rămân, decât cheltuindu-le alături de cei ce luptă pentru combaterea acestei primejdii.

Sunt şapte zile decând am primit prin poştă o broşură, intitulată: ,,Soluţie eroică a problemei evreeşti'' însoţită de o carte de vizită a autorului, A. Willman. Dela prima cetire mi-am zis că trebue să scriu câteva rânduri despre ea. Intâi pentrucă sunt încredinţat că autorul ar dori să cunoască părerea ce are despre propunerea sa un om care, ca mine, se ocupă de chestia evreiască, şi al doilea, pentrucă bănuesc că această broşură trebue să fi fost trimeasă unui foarte mare număr de cetitori, cari şi ei ar vrea să ştie ce cred despre ea. In răstimpul de când am primit-o, am recetit-o de patru ori şi n'am răspuns încă, pentrucă doream ca părerea ce-mi voiu da să fie cât se poate de obiectivă şi de neînrâurită de huliganism.

Ieri, pe când mă aşezasem la masă să scriu, m'am pomenit cu prietenul meu A, un fioros antisemit, un adevărat huligan, care, dând cu ochii pe biroul meu de broşura domnului Willman:

— Mă prind că scrii despre broşura asta.

Mărturisii că da.

— Sunt curios să ştiu în ce termeni.

— In termeni cât se poate de elogioşi, aşa cum se cuvine să scrii despre o propunere sinceră şi serioasă, exprimată în mod cuviincios şi într'o formă frumos literară. Vreau să scriu că d. Willman îndeplineşte oarecum rolul lui Moise, cu deosebirea că,

în loc de a lua cu dânsul pe evrei, așa cum i-a luat Moise din Egipt, le propune — fiindcă nu sunt iubiți de popoarele în mijlocul cărora trăesc, — să depună armele, să se despartă de cei ce nu-i vor și să ceară Marilor Puteri să le indice un loc, în care să-și întemeeze o patrie. Mărturisesc că paginile din urmă m'au mișcat adânc, iar rândurile prin care d. Willman își termină broșura exprimă niște senimente de o nobleță înaintea căreia trebue să ne descoperim.

Punând mâna pe broșură cetii cu vocea tremurătoare de emoție :

„In pragul hotărîrii noastre, să nu sfidăm și să nu amenințăm pe nimeni. Popoarelor, care ne găzduesc încă, să nu le adresăm avertisarea neroadă că vor avea de suferit de pe urma absenței noastre, să nu susținem absurditatea că ne vor duce dorul. Dacă, fără voia noastră, am fost pretext sau cauză de disensiuni și neliniște printre popoare, să dorim sincer ca aceste stări să înceteze odată cu plecarea noastră.

In pragul marelui act la care trebue să purcedem, să rugăm popoarele care ne adăpostesc să primească cu liniște și calm hotărîrea noastră. După ce ne-am spus durerile, deziluziile și după ce am hotărît calea de urmat, să ne lepădăm de orice gând rău, de orice picătură de venin, care a putut încolți în sufletele noastre.

Bărbătește să ne pregătim a întinde mâna adversarilor noștri. Și să ne pregătim despărțirea cu toată sinceriatea și cu toată fermitatea. Iar când ceasul despărțirii va veni, când calea ne va fi liberă și destinația hotărîtă, plecând, să privim înapoi, pentru o ultimă dată, spre câmpiile lor, spre holdele lor, casele, satele și orașele lor, nu cu părere de rău, nu cu invidie, ci spre a lua și duce cu noi imagina lor, — ca o pildă".

Pe când citeam, amicul meu clătina din cap, prefăcându-se copleșit de mare mâhnire și obidă, iar când terminai, își scoase batista, își șterse ochii cu ea, o stoarse cu putere, o vârî la loc în buzunar suspinând zgomotos. Apoi, redevenind serios îmi răcni:

— Naiv ai fost de când te știu, naiv ai rămas și acum și naiv ai să mori. E destul să miorlăe cineva într'o formă literară ca să te dea gata.

— Cum se poate să vorbești așa !? protestai eu.

— Măi creștine, îmi strigă el, am primit și eu broșura asta, am recitit-o și eu de trei ori; dar eu, care nu sunt brânzoi, i-am înțeles de îndată tâlcul.

Prietenul meu luă un scaun, încălecă pe el și continuă :

— Ia să stăm noi să vorbim serios, fără pornire, dar și fără smiorcăeli sentimentale. In țara noastră, de câtăva vreme s'a pornit o acțiune serioasă de trezire a conștiinței publice, față cu pericolul evreesc. Pe zi ce trece, ceața nepăsării, resemnării și toleranței începe să se risipească. Dela înjurături și zeflemele ieftine și nefolositoare a început să se treacă la încercări serioase de stăvilire a răului. Pe zi ce trece un număr din ce în ce mai mare de oameni gravi și serioși, cari până acum, ori ignorau primejdia evreiască, ori evitau să se ocupe de ea, încep să înțeleagă nu numai toată gravitatea ei, dar și că a nu colabora pentru a o combate e un act de trădare de neam.

Evreii își dau bine seama de aceasta și simt că oricât aur ar vărsa pentru plata cozilor de topor și pentru săturarea lăcomiei politicianilor, nu vor putea împiedica acest proces de trezire în continuă creștere. Dintr'un singur loc le-ar putea veni ajutorul, de la intervenirea „marilor democrații ale apusului".

Dar cum s'o ceară? Direct, cum au cerut-o de atâtea ori până acum, nu mai merge. Să mai cheme procurorii umanității, ca să le arate că suntem niște sălbatici, iar nu mai merge. Intâi, pentrucă n'ar avea ce să le arate, și al doilea pentrucă, de când cu desvăluirea minciunilor publicate asupra stărilor de lucruri din Rusia de atâți asemenea procurori, lumea nu le mai dă crezământ. Ce rămâne de făcut? Ce face d. Willman prin această broșură, care, fără îndoială, tradusă în franțuzește și în englezește, va fi răspândită în zeci și sute de mii de exemplare în „marile democrații din apus".

Acolo, oamenii, cari habar n'au de realitatea din țara noastră, vor ceti în broșura domnului Willman vaete ca ecestea:

„Nu între patru ochi, ci în văzul și auzul lumei întregi este necesar să vorbim astăzi. Pentrucă ceasul e prea grav și pericolul prea iminent, ca să ne mai fie permis a vorbi pe șoptite și între noi. A fost păcatul nostru că am făcut întotdeauna mister din sbuciumările, speranțele și deziluziile noastre. Ne-am ascuns mereu durerile și rănile, sau le-am negat, lăsând ca lumea să ne creadă altfel decât suntem în realitate.

In loc să ne strigăm suferința și mizeria, le-am

înăbușit cu ultima energie, lăsând pe cei din jurul nostru să ne creadă o rasă fericită. De aici invidia tutulor și în bună parte nenorocirea noastră.

Trebue ca măcar odată să ne fie permis, nouă evreilor, să ne plângem durerea în voe, așa cum țâșnește din toate fibrele noastre".

Ce pot crede acei cari, la mii de kilometri de țara românească, vor citi aceste vaete, mai ales după ce vor mai citi și nobilele declarații cu care d. Willman își termină broșura, declarații pe care dumneata adineauri le citeai cu vocea tremurătoare de emoție?

Ce alt pot crede decât că bieții evrei îndură aici chinuri înfiorătoare și că întreaga broșură a domnului Willman este gemătul de agonie al unui sărman mielușel gâtuit de o fiară ticăloasă?

Și autorul broșurii și-a atins scopul urmărit, anume acela de a fi stârnit împotriva noastră un val de indignare și un îndemn de stăvilire a sălbăticiei noastre.

Cât despre seriozitatea propunerii sale?... Cum se poate ca un om inteligent s'o ia măcar o clipă în serios?!

Ba nu zău, vezi dumneata pe toți evreii adunându-și catrafusele și plecând să întemeieze un stat, în vre-o regiune a pământului, chiar dacă pământul ei ar fi de o sută de ori mai fertil decât al Ugandei și al Canadei, pe care evreii le-au refuzat când li s'au oferit?

Zice domnul Willman: „Soluția nu poartă într'însa nici cea mai slabă urmă de absurd".

Ba da, domnul meu, — i-aș răspunde eu. Enor-

mitatea acestui absurd ți-o strigă înțelepciunea poporului prin zicătoarea: „nu fuge câinele dela măcelărie". Nu pleacă evreii dintr'o țară în care, fără nici-o contribuție efectivă la munca de creație și de construcție, au acaparat toate mijloacele de înavuțire și au ajuns la situații dominante; — nu părăsesc ei o țară, în care un ovreiaș cu trei clase gimnaziale ajunge să tutuiască subsecretari de stat și chiar miniștri plini, bătându-i pe burtă.

Apelul vibrant al domnului Willman nu va convinge pe nici unul din conaționalii săi. Nu-l va convinge nici pe dânsul. Hai să facem prinsoare că nu se va mișca de aici...

Așa mi-a vorbit prietenul meu, ferocele huligan, ale cărui cuvinte le-am transcris cu fidelitate.

Prietenul meu, pe care de multă vreme nu-l mai văzusem, mă întâmpină cu amândouă mâinile întinse :

— Ce mai faci ? O mie de ani pace ! Ce bine-mi pare că te văd... Cam slăbit... din pricina luptei cu huliganii... ha! ha! ha!... Nu-i slăbești de loc... Dar, ia spune-mi ceva, scoate-mă dintr'o nedumerire...

— Ce nedumerire ?

— Atitudinea d-tale e pentru mine, ca și pentru alți prieteni cu cari vorbesc foarte adesea de dumneata, un fenomen extrem de ciudat și de inexplicabil. Cum se poate, ne întrebăm necontenit, fără a găsi un răspuns, cum se poate ca omul ăsta, care a scris atâtea bucăți duioase, pe care nici azi nu le putem reciti fără a ne emoționa, să-și părăsească senina îndeletnicire de fabricant de emoții artistice și să se bage într'o polemică veninoasă și ațâțătoare de ură?

— Așa dar, întrebai eu, și dumneata și prietenii în cercul cărora vorbești despre mine, mă dezaprobați ?

— Ba nu... ferească Dumnezeu... dar știi... eram obișnuiți să vedem în dumneata pe omul blând, bun, senin, duios... și iată că te arăți acum combativ, pornit, vrăjmaș.

— Și deci, repetai eu, mă dezaprobați.

— Ba nu... dar vezi... poate era mai bine să fi

rămas la preocupările dumitale senine, să fi continuat să scrii...

Tăindu-i cuvântul, îi continuai fraza: — „despre pui de prepeliță răniți, care mor de ger, cu degetele împreunate ca pentru închinăciune, despre privighetori care mor înghițând cârlige de undiță, despre funcționari săraci cărora li se fură blana chiar în ziua când și-au cumpărat-o...".

— Ei da, mă întrerupse prietenul, da, despre lucruri de astea să scrii, cu povești de astea să ne faci să uităm propriile noastre dureri, aplecându-ne privirile asupra suferințelor altora... Dumneata nici nu-ți dai seama ce binefăcătoare înrâurire...

Mă jenez să reproduc ploaia de laude și de aprecieri măgulitoare pe care mi le turna prietenul meu, pentru a încheia, strângându-mi călduros mâna în semn de despărțire, cu sfatul :

— Ascultă-mă pe mine, dă-o dracului de chestie evreiască și întoarce-te la literatura dumitale de odinioară.

Poate că măcar o clipă mi-aș fi făcut iluzie despre buna credință a prietenului meu, dacă, pe când vorbea, nu mi-aș fi reamintit că în nenumărate rânduri, de câte ori erau în discuție interesele evreilor, îi văzusem, în coloanele ziarelor de stânga, fotografia în mărime de șaisprezece pe doisprezece, încadrată în articole care arătau și comentau elogios părerea sa, „eminentul jurisconsult și distinsul fruntaș politic".

Din nenorocire, „distinsul fruntaș politic" nu e

singurul care gândește astfel și, din și mai mare nenorocire, mulți sunt de bună credință.

Da, s'a întâmplat și se întâmplă, nu numai în țara noastră, ci în lumea întreagă, evenimente de o gravitate nemăsurată. Pe când popoarele care alcătuesc pătura civilizată a omenirii, îmbrâncite în marele războî, se întreucideau cu înverșunare, un pumn de indivizi, în mare majoritate evrei, fugiți din Siberia și din temnițele Rusiei, adunați la Geneva, la adăpost de orice primejdie, prevăzând (lucru ușor de prevăzut) că în Rusia va isbucni revoluția, pun la cale și studiază în cele mai mici amănunțimi cucerirea puterii marei împărății. Ajutați de nemți, pătrund în Rusia, deschid larg ușile pușcăriilor, dau drumul tuturor bandiților fioroși, dintre cari își recrutează tovarășii de lucru. Pentru înfrângerea oricărei rezistențe, exercită cea mai fioroasă teroare. Câteva milioane de oameni sunt uciși, după ce sunt supuși la chinuri rafinate : jupuiri de vii, copii puși să sape groapa părinților, ochi de copii scoși cu lingurițe cu marginile tăioase și oferiți spre mâncare părinților, — grozăvii a căror citire te duce pe granițele nebuniei. Sute de sate rase cu tunul de pe suprafața pământului, sute de biserici prefăcute în cârciumi sau în grajduri, odoare sfinte pângărite și arse, în rezumat o sută șaizeci de milioane de oameni transformați în robi, pentru clădirea unei piramide în vârful căreia se lăfăește o ceată de evrei. Azi încă, după douăzeci de ani dela instaurarea regimului bolșevic, zilnic sunt împușcați cu zecile cei cărora le scapă cel mai neînsemnat gest de dezaprobare.

Pentru a-și putea asigura continuarea stăpânirii, tiranii dela Moscova trebue să sădească și să întreție în sufletele naivilor credința că prin ororile săvârșite, au realizat în țara lor un Eden, în care cetățenii înoată în fericire. In acest scop au împânzit toate țările cu agenți dibaci de propagandă, aproape în unanimitate evrei, cari, cu sumele de bani ce li se pun la dispoziție, cumpără conștiințe și plătesc ziare, însărcinate pe de-oparte să proslăvească raiul comunist, pe de altă parte să sape, să ruineze, să firimițească toate temeliile civilizației.

Țara noastră mișună de coreligionari ai celor cari au plănuit și au întemeiat iadul bolșevic, vecin imediat nou.

Numai orbii și cei de rea credință pot tăgădui acțiunea de propagandă comunistă. Iar dacă o mișcare fățiș bolșevică nu a isbucnit încă în țara noastră, e poate pentru că evreii își dau seama că nu mai au nevoie de ea. Ce ar putea câștiga mai mult decât până acum ?

Orașele mari ale țării și o mulțime din cele mici sunt în mâinile lor; nouăzeci la sută din comerț și posturile de comandă din industrie sunt în mâinile lor; păduri, cariere, mine, toate sursele de îmbogățire sunt în mâinile lor; cea mai mare parte din presă în mâinile lor.

Ce le-ar mai rămâne de cucerit ?

Armata ? Nu le trebue.

Justiția ? Nu se tem prea mult de ea.

Șiretenia lor e un scut destul de puternic și un

isvor nesecat de inspirație a mijloacelor prin care se pot ocoli și evita rigorile legilor.

Posturi politice ? N'au nevoe. E mult mai comod și mai fără risc să guvernezi din umbră. Ce nevoe poate fi de posturi politice, când ovreiași cari, după ce au făcut pe spionii trepăduși ai comandaturii germane din timpul ocupației, în loc de a fi fost împușcați, după cum se temeau, ajunși azi reprezentanți cu vază ai presei, a patra putere în Stat, pot intimida și șantaja miniștri; când politica internă e înrâurită de opinia domnului Scrutator, iar cea externă de aprecierile și de sugestiile domnului Bubi Brănișteanu ?!

Răul e și mai grav, mult mai grav. Ceea ce amenință mai cumplit neamul nostru nu este încăperea tuturor avuțiilor în mâna evreilor, ci profunda ticăloșire a sufletelor.

Dobândirea situațiilor culminante, fără nici o contribuție de muncă productivă și constructivă, ci numai în baza șireteniei, constitue un element de descurajare a oamenilor cinstiți și muncitori ; triumful paraziților sapă încet dar neîntrerupt în sufletul românilor convingerea că singura însușire de apreciat și de cultivat e pehlivănia, de vreme ce îți poate asigura atâta izbândă.

Și când astfel e realitatea în mijlocul căreia trăim, „distinsul fruntaș politic" și foarte mulți ca dânsul, ar vrea ca, — la vârsta în care mă găsesc, în loc să-mi plâng îngrijorarea de destinele neamului și să-mi cheltuesc puținele puteri ce-mi mai rămân pentru combaterea primejdiilor ce ne amenință, — să mă

întorc la preocupările literare de odinioară și să scriu nuvele și schițe pentru delectarea cititorilor !...

Pe mine această atitudine a conducătorilor mă lasă rece. A fost însă un sărman scriitor genial, pe care o asemenea atitudine din partea membrilor cercului intelectual în mijlocul căruia a trăit, a contribuit să-l ducă la casa de nebuni.

Da, ceva din străfundul sufletului meu îmi strigă că aceasta a fost tragedia vieții lui Eminescu.

Inainte de a pătrude în cercul intelectuallior din Iași, el cutreerase nu numai toată țara românească, dar și tot Ardealul, tot Maramureșul și toată Bucovina. Profund înamorat de neamul său, el văzuse deslușit amenințarea de pieire ce-i venea din partea lăcustelor ce se abătuseră peste „dulcea Bucovină„ vesela grădină" și peste leagănul descălicătorilor Moldovei; el văzuse cum din „Hotin în Vatra Dornii a mâncat omida cornii", cum „la poarta creștinului" nu rămânea decât „umbra spinului" și cum „toate cântecele pier de cum vin cu drum de fier".

Marele lui talent poetic îi deschisese poarta cercului intelectual din Iași; dar adânc încredințat că neamul nostru, prin însușirile sale, ar putea aduce o strălucitoare contribuție la progresul general al omenirii, el își alesese drept țel, drept menire a vieții, drept rațiune de a fi, nu atât poezia, cât lupta contra primejdiei care amenința ființa neamului... Și iată că singurii oameni de cari îl apropiase afinități artistice și culturale, și pe cari îi socotea ca floare a intelectualității românești, nu numai că rămâneau surzi de câte ori încerca să le vorbească despre îngrijorarea

sa, dar socotindu-i-o ca o marotă, îl sfătuiau, cu oarecare compătimire: „lasă chestia asta la o parte; ce poezie nouă ne-ai adus ?"

A ! ce ușor se poate înțelege câtă mângâiere și alinare a unei asemenea sfâșietoare și jignitoare deziluzii aduceau bietului om, câteva ceasuri petrecute în tovărășia lui Creangă și a unui vin, care odată cu uitarea, îi aducea și ruinarea vătămatei sale sănătăți.

In a doua jumătate a lunei Octombrie din toamna anului 1933, mă găseam la Gara Zlata, un început de stație climaterică, dela poalele muntelui Retezatul, aparținând Contesei Kendeffy. Sezonul se terminase, — eram singurul vizitator rămas acolo, pentrucă urmăream cumpărarea unui petec de loc în acea regiune.

Intr'una din zile mă pomenesc cu Contele Teleky, un pasionat vânător și entomolog, că vine să mă poftească să iau masa cu el și cu un nobil german, care căpătase dela Curtea Regală, căreia aparține dreptul de vânătoare din masivul Retezatului, autorizația să împuște câteva capre negre.

Am primit invitațiunea și am făcut astfel cunoștința nobilului german al cărui nume nu mi-l pot reaminti.

Un om foarte simpatic cam de 50 de ani, înalt, voinic, cu ochi sclipitori de inteligență, cu păr cărunt, ondulat, care-i da o înfățișare de artist. Vorbea foarte bine franțuzește. Era încântat nu numai pentrucă împușcase trei țapi, dar nemerise o vreme admirabilă și avusese prilejul să vadă splendoarea priveliștilor și minunăția faunei și florei Retezatului, specifică, unică și vestită în toată lumea. Rare ori am văzut o figură de om atât de strălucitoare de mulțumire și mărturisesc că m'am simțit ca român foarte măgulit, auzin-

du-l spunând că a umblat la vânătoare în multe țări, dar că niciodată și nicăeri până la vârsta în care se găsea, nu și-a simțit toată făptura scăldată în mai dulce și deplină fericire ca în aceste șase zile petrecute pe muntele Retezatul.

In timpul mesei, dintr'una într'alta, a venit vorba, sau mai exact, am adus eu vorba despre hitlerism, rugându-l să-mi explice cum se face că antisemitismul a luat această formă activă tocmai în Germania, care are, în comparație cu alte țări, un număr redus de populație evreiască.

Mi-am însemnat în seara aceleiași zile răspunsul contelui german ca să nu-l uit și iată îl transcriu aici:

— Explicațiunea este foarte simplă și v'o pot rezuma fără nicio greutate. Incă înainte de războiul mondial noi, germanii, ne dam seama că evreii nu erau factori de producție, ci parasiți sociali, cari se îndeletniceau cu specula. Tot atât de bine cunoșteam mijloacele neloaiale și chiar criminale de concurență pe care le practicau pentru a pune mâna pe unele ramuri de comerț și de meșteșuguri. Iacă eu, în propria mea familie avusesem prilejul să constat cum procedau. Precum știți, nu toți membrii unei familii nobile își pot păstra averea și situația. Din diferite împrejurări, uneori fără nicio parte de vinovăție, ci numai din lipsă de noroc, unii scapătă și sunt siliți să se apuce de un meșteșug. Așa s'a întâmplat acum trei sute de ani unui membru din familia noastră. Pierzându-și averea s'a apucat de meșteșugul legătoriei de cărți și a întemeiat o casă a cărei reputație a cres-

cut necontenit, a trecut de mult peste granițile Germaniei și e azi cunoscută de toți bibliofilii de pe globul pământesc. Proprietarul acestei case mi-e deci văr al șaselea sau al șaptelea. „Fundată în anul 1640", scrie pe firma casei lui.

Ce s'a întâmplat cu un an înainte de isbucnirea răsboiului mondial ? Pe aceeaș stradă, la depărtare de mai puțin de 100 de metri, un ovrei a deschis o prăvălie de legătorie de cărți, — a răpit vărului meu trei din cei mai buni lucrători, oferindu-le o plată de câteva ori mai mare decât aceea pe care o primeau la el, și a început să lege cărțile cu un preț care nu reprezenta nici a patra parte din costul de producție. In scurtă vreme l-ar fi desființat de sigur, dacă nu isbucnea răsboiul. Bine înțeles că după ce l-ar fi desființat, rămas stăpân fără concurent, ar fi fixat prețuri care l-ar fi despăgubit cu vârf și îndesat de paguba ce-și impunea deocamdată.

Noi cunoșteam aceste lucruri, protestam împotriva lor, dar nu întreprindeam nimic efectiv contra evreilor, îi toleram pentrucă aveam colonii, a căror exploatare ne permitea luxul de a îngădui să se înfrupte din bogățiile țării noastre și acei paraziți.

Dar ni s'au luat coloniile și iată-ne un popor de peste 80 de milioane de oameni muncitori, ordonați, conștienți și de datoriile și de drepturile noastre, reduși să trăim din produsul unei țări lipsită de bogății și prea mică față de populația ei în continuă creștere.

Reduși în hotarele europene ale Germaniei, nu

ne mai putem permite luxul de a îngădui ca din produsul muncii noastre să se înfrupte și paraziții. Vrem, suntem constrânși să vrem, ca tot produsul muncii noastre să ne aparțină numai nouă.

Pe lângă răpirea coloniilor, s'a mai întâmplat după răsboiu, ca evreii, îmbătați de succesul pe care-l avuseseră în Rusia, să încerce ca prin revoluție, să pue mâna și pe Germania, cum au pus pe cele 160 de milioane de ruși.

Dar bunul Dumnezeu a vrut să ne trimeată un om, care printr'o putere de muncă nemaipomenită și printr'o nemaipomenită putere de persuasiune să trezească și să ralieze în jurul lui toate conștiințele și toate energiile și, înfruntând toate piedicile, toată formidabila putere a alianței universale israelite și a tutulor lojilor masonice de pe globul pământesc, să întreprindă deparazitarea Germaniei.

Batjocorit, înjurat, blestemat, la început, dar neclintit în hotărîrea lui, încet-încet a învins toate împotrivirile, — așa încât azi, numai cei complet nerozi și un foarte redus număr de vânduți nu sunt în jurul Fuehrerului.

Bine înțeles, din toate țările se ridică strigăte împotriva hitlerismului, dar noi știm bine că aceste strigăte nu sunt ale autohtonilor acelor țări, ci ale evreilor în mâna cărora e cea mai mare parte a presei.

Se svârcolesc, urlă cu spume la gură împotriva hitlerismului nostru, pentrucă își dau seama că, pe cât de folositoare tuturor celorlalte neamuri pe atât

de vătămătoare e neamului lor, experienţa întreprinsă de noi, anume aceea care aduce cu ea dovada că un popor nu numai că poate trăi, dar poate trăi mult mai bine fără evrei.

Iată, scumpul meu domn, în puţine cuvinte, pentruce antisemitismul a devenit activ în ţara noastră, deşi aveam un număr redus de evrei. Şi acum, dacă vrei să ştii pentru ce nu ia această formă în ţara dumneavoastră, deşi aveţi proporţional un număr incomparabil mai mare de evrei, ţi-aşi putea-o spune, dacă nu te-ai supăra".

După ce l-am asigurat că nu mă voiu supăra, contele urmă astfel :

— „Intâi, pentrucă aveţi un număr foarte redus de locuitori, faţă cu bogăţiile ţării şi al doilea, şi mai cu seamă, pentrucă — iartă-mă — sunteţi de o resemnare foarte înrudită cu nesimţirea.

Ştiu dela conaţionali de ai mei cât sunteţi de toleranţi, ştiu că în istoria poporului român nu s'au pomenit prigoniri religioase, sau asupriri de străini. E foarte lăudabil, foarte frumos. Dar mai ştiu şi că tot comerţul, aproape toată industria, cea mai mare parte din presă, mai toate băncile, mai toate isvoarele de îmbogăţire au trecut încet-încet în mâinile evreilor. Şi, dacă nu vă daţi seama că această stare de lucruri suportabilă încă astăzi, va deveni îngrozitoare mâine, când populaţia vi se va înmulţi, — dacă nu luaţi din vreme măsurile cuviincioase, — dacă nu înţelegeţi ce tristă soartă de robi vă pregătiţi urmaşilor, această atitudine a dumneavoastră nu mai poate fi numită toleranţă, ci inconştienţă. Te rog să mă ierţi şi să crezi că brutalitatea acestor cuvinte isvorăşte din dragostea şi din sincerul interes pe care-l port ţării în care am petrecut cele mai frumoase zile din viaţa mea".

Aşa mi-a vorbit contele german, cunoscut acum patru ani la poalele Retezatului şi am socotit că e bine să audă şi alţii înţeleptele lui cuvinte.

In ziua apariției în „Universul" a articolului meu precedent, m'am întâlnit cu un prieten foarte drag, dar mult mai tânăr decât mine, atât de tânăr încât aşi putea să-i fiu tată. Cele dintâi cuvinte pe care mi le-a adresat, când a sosit în cercul de prieteni în care mă găseam, au fost:

— Coane Iancule, ți-am cetit articolul din „Universul". Care vasăzică apologia hitlerismului?

Era nu numai în cuvintele dar şi în tonul tânărului prieten, căruia i-aşi fi putut fi tată, o vădită intenție de zeflemisire foarte jicnitoare. Aşi fi fost îndreptățit să-l reped, sau să-l biciuiesc cu o ironie mult mai crudă şi mai amară decât a lui. Dar m'am stăpânit, pedeoparte pentrucă-mi e prea drag, iar pe de alta pentrucă vream să-l conving că dreptatea e de partea mea şi-mi dam seama că aşi reuşi mai uşor dacă nu-l umilesc.

Deaceea cu tonul cel mai potolit i-am vorbit precum urmează:

— Dragul meu, în articolul de care vorbeşti n'am făcut apologia hitlerismului, ci am reprodus exact, fără nici un adaos şi fără nicio schimbare, explicațiile şi părerile unui conte german despre mişcarea antisemită din țara lui. Personagiul nu e inventat de mine, trăeşte aevea. N'am făcut apologia hitlerismului, dar sunt gata s'o fac, şi iată pentru care motive:

Intâi. Deşi sunt unul dintre cei care în timpul neutralității am cerut în scris intrarea în acțiune împotriva puterilor centrale, unele din măsurile luate, după terminarea războiului contra Germaniei, mi-au părut nedrepte şi neviabile din pricina absurdității lor.

In momentul isbucnirei răsboiului mondial şi în tot timpul duratei lui, toată presa țărilor care s'au rânduit împotriva Germaniei trâmbița că răsboiul se datoreşte militarismului. Acest militarism era duşmanul de moarte, monstrul care amenința toată civilizația omenirei şi în contra căruia trebuia să se ralieze toți iubitorii de adevăr şi de dreptate. Părerea tuturor era că monstrul trăia în Germania, unde un suveran bolnav, înscriind cu silnicie în fruntea tablei erarhice de valori morale ale neamului ce cârmuia eroismul militar, îi crease o mentalitate bolnăvicioasă, care-l îndemna la proslăvirea forței brutale şi la nesocotirea dreptului.

Negreşit că ceea ce a determinat pe unele țări să se rânduiască împotriva Germaniei a fost gândul desrobirei unor conaționali de sub stăpânire străină; — dar peste acest interes particular diferitelor popoare care luptau alături, idealul comun tuturora, folositor şi lor şi întregei umanități, idealul trâmbițat prin toate publicațiile, strigat de pe toate tribunele şi considerat de toată lumea ca singurul mijloc de a împiedica pe viitor recăderea omenirei în ticăloşia războaielor era înfrângerea şi desființarea militarismului. Era de aşteptat ca la sfârşitul răsboiului aliații să pătrundă în Germania, să desființeze fabricile de muniții, să le prefacă în fabrici de instrumente de muncă creatoare

— și să procedeze în acelaș fel cu fabricile de muniții din propriile lor țări.

N'au făcut-o pentrucă zeii care aveau să stabilească condițiile păcei erau interesați în acele fabrici.

Ce mai luminoasă și mai paradoxală dovadă pentru ilustrarea acestui adevăr se poate aduce, decât faptul că Austen Chamberlain, căruia i s'a atribuit premiul Nobel pentru colaborare la menținerea păcei, era membru în consiliul de administrație al fabricei de arme și munițiuni Wikers?!

In loc de a se desființa fabricile de muniții s'au luat Germaniei marina comercială și coloniile, condamnându-se astfel un popor de peste 80 de milioane să trăiască înăbușit în granițele unei țări prea săracă și prea îngustă chiar pentru locuitorii ei actuali, necum pentru cei de mai târziu.

In asemenea condițiuni cine, având o minte limpede și fiind de bună credință, poate tăgădui legitimitatea voinței germanilor ca de roadele muncei lor să se împărtășească numai elementele producătoare, nu și paraziții, care trăesc din specularea nevoilor altora?

Și când germanii și-au văzut țara amenințată să fie târâtă de un grup de evrei, într'o prăpastie asemenea celei în care tot un grup de evrei târase Rusia, cine, având o minte întreagă și fiind de bună credință, poate osândi pe germani că au întreprins deparazitarea țărei?

Al doilea. Dat fiind că nici cei mai aprigi dușmani ai hitlerismului nu îndrăsnesc să afirme că în Germania s'au întrebuințat ca în Rusia mijloace fioroase de teroare pentru instaurarea și dăinuirea regimului și date fiind entuziasmul și fidelitatea aproape unanimă cu care șeful este urmat și ascultat, — ca să pot condamna hitlerismul, ar trebui să presupun că un întreg popor de peste 80 de milioane este cuprins de nebunie colectivă, ceea ce ar constitui în contra mea o dovadă de complectă lipsă de seriozitate.

Al treilea. Socotesc lașitatea ca unul din cele mai josnice, grețoase și vrednice de dispreț sentimente și sunt încredințat că ticăloasa stare de lucruri din țara noastră se datorește tocmai lașității. De aceea sunt înclinat să mă descopăr cu admirație și cu respect înaintea actelor de eroism. Și este un act de eroism vrednic de tot respectul și de toată admirația acela de a înfrunta formidabila forță a alianței universale israelite și a tuturor lojilor masonice din lume, luând măsuri de apărare împotriva elementelor disolvante și parazitare, ba chiar eliminându-le, din organismul neamului.

Al patrulea. Sunt convins că e foarte utilă tuturor popoarelor demonstrațiunea că negocierea și specularea produselor și mărfurilor nu este o condiție sine qua non de existență a unui popor cum e producerea lor, — că comercializarea o pot face și alții, nu numai evreii și că un popor nu numai că poate trăi, dar poate trăi mai bine fără evrei.

Și în sfârșit al cincilea și cel mai puternic motiv care m'ar determina să fac apologia hitlerismului este că el a dat o grozavă lovitură alianței universale-

israelite. Până acum această alianță era socotită de toată lumea formidabilă și de neînvins. Ferocele naționalism evreesc în luptă cu naționalismul țărilor creștine găsea sprijin pretutindeni.

Dacă un popor creștin, bunăoară noi, am fi nesocotit drepturile unui număr de străini aparținând altei țări creștine, ne-am fi lovit de protestarea țărei căreia aparțineau și poate ne-am fi atras și desaprobarea a câtorva organe din presa vre unei țări din apus.

Dacă însă am fi îndrăsnit să ne atingem, nu de drepturile ci de privilegiile evreilor, majoritatea presei din lumea întreagă fiind în mâna lor, din toate țările ne-ar fi venit proteste, amenințări și blesteme. Sunetul unei palme administrate unui evreu răsună în toată lumea, — se răspândește cu o iuțeală uimitoare, — peste cinci ceasuri apar proteste în ziarele din Ohio.

Ei bine, hitlerismul a adus o grozavă lovitură alianței universale israelite.

Pretențiile evreilor nu mai pot fi sprijinite în toate țările. In caz de conflict de interese între evrei și noi, ei nu se mai pot bizui pe presa din Germania, spre a sădi în sufletul germanilor simpatie pentru ei și a-i determina la atitudini defavorabile nouă, cum au reușit s'o facă în trecut.

Pentru această sdruncinare și reducere adusă atotputerniciei alianței universale israelite s'ar cuveni ca toate țările creștine să poarte recunoștință Germaniei.

Iată pentruce mi-ar fi foarte ușor să fac apologia hitlerismului și pentruce găsesc lipsită de orice temei rațional pornirea împotriva lui din partea oricărui român conștient de interesele neamului său.

Și acum, dragul meu, apostrofa dumitale și zâmbetul ce o însoțea mă silesc să-ți reamintesc unele lucruri pe care se pare că le-ai uitat.

Eu nu mă hotărăsc să afirm și mai ales să scriu ceva, decât după foarte matură chibzuință, după îndelungată reflectare asupra sensului cuvintelor și conținutului noțiunilor pe care le întrebuințez în vorbire și în scris. Această migăloasă reflectare explică pentruce sunt cel mai infecund dintre toți scriitorii.

Pe urmă eu am obiceiul să-mi dau din când în când gândurile la trior, pentru a-mi elimina din minte nepotrivirile și contrazicerile, — fiindcă nimic nu-mi pricinuește o mai neplăcută surprindere, nimic nu-mi pare mai pricinuitor de babilonie, decât nepăsarea cu care chiar unii oameni inteligenți îngăduie să le convietuiască în minte idei diametral contradictorii.

In sfârșit parcă ai fi uitat că activitatea mea ziaristică e cu desăvârșite dezinteresată. Nu sunt plătit de nimeni ca să scriu și, fărcând-o, nu urmăresc nici dobândirea puterei, nici a notorietății, mulțumindu-mă cu cea câștigată până acum. Scriu din meteahna de a împărtăși și altora emoțiile și gândurile mele și departe de a sili sau de a pretinde ca cei ce mă citesc să împărtășească credințele mele, sunt gata să mi le amendez și chiar să le schimb, dacă cineva de bună credință îmi dovedește netemeinicia lor.

Bine înțeles însă că nu pot fi convins decât prin argumente serioase și întemeiate, că nu pot fi ușor păcălit nici de cel mai talentat dialectician. Cu atât mai puțin nu pot fi înșelat cu formule goale ca „sfintele drepturi ale omului", — „sacrele principii umanitare pentru care s'a vărsat atâta sânge", — „marile democrații din apus", — și tot răsuflatul repertoriu de flașnetă, cu care o anumită presă reușește încă să surprindă și să înșele buna credință și naivitatea mulțimei vecinic păcălită.

Mi se pare că de rândul ăsta am rupt-o definitiv cu amicul X. Y. și nu-mi pare rău. Zisei amicul, pentru că ne cunoaștem de aproape o jumătate de veac. In tot acest răstimp primeam din partea lui niște grozave demonstrații de dragoste. Cum aproape n'a fost legislatură în care să nu fi fost ales deputat, am putut fi văzuți foarte adesea plimbându-ne la braț și vorbind pe culoarele Camerei, ca niște adevărați și buni prieteni. Adevărată prietenie însă n'a existat între noi niciodată. Nu putea să existe. N'aveam nici preocupări, nici îndeletniciri, nici plăceri, nici credințe comune. Pe el nu-l interesau nici artele, nici cunoștințele de biologie ori de etnografie, nici problemele filosofico-sociale, nici vânătoarea, nici pescuitul. Pe el nu-l interesează decât politica, în înțelesul cel mai meschin al cuvântului, adică intrigile, sforăriile, surubăriile, raporturile de prietenie sau de dihonie dintre membrii partidelor adverse și dintre acei ai propriului său partid — și mai ales afacerile și intervențiile de tot felul — lucru de care eu am avut întotdeauna o profundă greață.

Acum aproape o jumătate de veac, când ne-am cunoscut întâi, situația mea materială era mult mai bună decât a lui: moșteneam dela părinți oarecare avere, pe lângă îndeletnicirea cu literatura aveam o profesie: întâi magistratura, mai târziu avocatura și

la urmă slujba pe care o am și azi. El n'a moștenit nimic dela părinți și n'a exercitat niciodată vreo profesiune; totuși, eu am rămas sărac, iar averea lui se cifrează la zeci de milioane. Fără nici un talent oratoric, fără nici un talent de scriitor, nu numai că n'a fost legislatură din care să nu fi făcut parte, dar a ocupat cele mai înalte situații politice pe care le poate râvni cineva; face parte din, unii zic 20, eu știu numai 15 consilii de administrație ale celor mai importante Societăți anonime din țară, consilii care-i produc un venit anual, unii zic de 8, eu știu numai de 3 milioane. Succesul lui e un mister de nepătruns, pe care nu-l poate explica numai galantomia cu care umplea buzunarele reprezentanților unor anumite ziare, cu sume din bugetul diverselor ministre al căror titular a fost în atâtea rânduri, — sume în schimbul cărora numele său nu putea să apară în ziar fără să fie însoțit de „distinsul bărbat politic", „valorosul fruntaș politic". In lipsă de altă explicație, trebue să ne mulțumim zicând că succesul lui se datorește norocului și mai ales miraculosului instinct de parvenire, care n'are legătură nici cu inteligența, nici cu cultura, nici cu frumusețea fizică, nici cu farmecul personal, nici cu puterea de persuasiune, care totuși ridică până în slăvi pe cel care-l posedă.

La câtăva vreme după angajarea mea în lupta împotriva parazitismului de care suferă țara și neamul nostru, amicul meu după ce m'a căutat de vre-o câteva ori la telefon, întâlnindu-mă, și-a oprit splendida limuzină și m'a poftit la o plimbare spre Snagov. In drum, ne-am abătut în parcul Băneasa. Acolo, instalați la o masă retrasă, după ce s'a asigurat că nu putem fi auziți de nimeni, a început să-mi dea sfaturi frățești.

— Dragul meu, să-mi dai voie, în virtutea vechii noastre prietenii, să încerc să te întorc de pe un drum de rătăcire, pe care văd că te-ai angajat de câtăva vreme. Ți-ai câștigat, prin activitatea ta de până acum, un loc frumos și meritat în literatura noastră. Și acum, deodată, hodoronc-tronc, te-ai apucat de antisemitism. Rău faci, ascultă-mă pe mine. E încă timp să te întorci de pe acest drum de pierzanie. Și eu, când eram tânăr mă angajasem pe drumul ăsta, dar m'am întors, sfătuit de un om înțelept, care m'a dăscălit, atrăgându-mi atențiunea asupra grozavei puteri a ovreilor care, prin stăpânirea presei și a finanțelor lumii, pot desființa cu cea mai mare ușurință pe dușmanii lor, precum cu aceeași ușurință pot sprijini și ajuta pe prietenii lor. Crede-mă, îți vorbește un prieten care nu-ți vrea decât binele. Sunt atâția alții care duc campania asta. Lasă-i pe ei și întoarce-te la literatură. Ce zor ai tu să-ți bagi cap sănătos sub Evanghelie, angajându-te într'o luptă din care nu poți eși decât învins, — căci, cum foarte bine spunea înțeleptul care m'a vindecat pe mine de antisemitism, evreii te pot desființa.

— Dragul meu, i-am răspuns, ovreii nu pot desființa decât pe cei a căror existență depinde de ei. Niciodată însă nu au putut și nu vor putea desființa pe cei care există prin propriile lor puteri. N'am nevoe să-ți afirm că eu nu sunt un om înfumurat. Totuși, iacă, eu desfid pe ovrei să mă desființeze, oricât

aur și oricâtă cerneală ar cheltui în scopul ăsta. A! De sigur, ei pot crea, prin reclame mincinoase, unei nulități fără nici o valoare reală o reputație, pe cât de asurzitoare pe atât de repede trecătoare, dar nu pot niciodată desființa pe cineva care are oarecare valoare. Iată, — dacă e permis să comparăm cele mici cu cele mari, — Eminescu a fost un mare dușman al evreilor. L-au putut ei desființa? In mijlocul neamului evreesc a apărut un om bun și înțelept, care a încercat să-i tămăduiască de nebuna lor credință că neamul lor ar fi neamul ales, destinat să îngenuncheze și să stăpânească toate celelalte neamuri de oameni, — un om care se silea să-i convingă că dușmănirea celorlalte neamuri e o nebunie, că singura atitudine înțeleaptă pe care oamenii trebue s'o aibă unii față de alții e iubirea și înfrățirea. Câtă vreme s'a mărginit să-și propovăduiască doctrina prin parabole, l-au nesocotit cu dispreț: „Ia, un nebun fără importanță, care vorbește de înfrățirea popoarelor"; iar în ziua în care a devenit militant, în ziua în care a pus mâna pe biciu ca să gonească zarafii din templu, l-au prins, l-au batjocorit, l-au scuipat și l-au răstignit pe cruce. L-au desființat oare? Ori prin prigoana lor l-au îndumneezeit, i-au dat o veșnică și orbitoare strălucire!

Exemplele mele n'au putut convinge pe amicul meu, care timp mai bine de un ceas a continuat să mă descălească, silindu-se să mă facă să înțeleg că prin întoarcerea mea nu numai că aș recâștiga liniștea de care sănătatea mea are nevoe, dar poate și multe alte avantaje. Nu m'a putut însă convinge și ne-am despărțit cu o vădită răceală din partea lui.

De atunci a început să aibă față de mine o atitudine foarte ciudată. Mă evita, parcă de teama de a nu se compromite în tovărășia unui huligan. Când mă întâlnea în public, îmi întindea două degete, cu o condescendență jignitoare. Am arăbdat odată, am răbdat de două ori, am răbdat de nouă ori. Deunăzi însă n'am mai putut răbda. Mă găseam într'o cofetărie din centru, în cercul câtorva prieteni. Și iată-l că sosește. Vine la masa noastră. Deși eram cel mai aproape, dă mâna cu toți și la urmă îmi întinde două degete: „Ce mai faci, mâncătorule de ovrei?"

Mi-a sărit muștarul și fără o clipă de gândire i-am răspuns:

— Bine, mulțumesc, mâncătorule dela ovrei!

S'a roșit, s'a fâstâcit, și a plecat fără de nici un cuvânt.

Cred că de rândul ăsta am rupt-o definitiv cu amicul meu X. Y.!

COLECȚIA „CONVORBIRI LITERARE"

COLECŢIA „CONVORBIRI LITERARE"

TEODOR AL. MUNTEANU, Meri domneşti (Poeme) Lei	60
C. FÂNTÂNERU, Poezia lui Lucian Blaga şi gândirea mitică (Studiu) . . . . „	100
G. MURNU, Tropare (Poezii) . . . . „	80
G. MURNU, Altare (Poezii) . . . . „	80
W. v. GOETHE, Faust, trad. de **Laura M. Dragomirescu** . . . . „	80
I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI, Strigăte de alarmă în chestia evreească . . . . „	80
GENERAL RADU R. ROSETTI, Mărturisiri . . „	80
EMIL VORA, Cartea Plecărilor (Poeme) . . . . „	50
RONSARDA CASTRO, Opal (Poeme) . . . . . „	70
W. v. GOETHE, Hermann şi Dorothea, trad. de **Laura M. Dragomirescu** . . . „	60
PETRE PAULESCU, Fuga în Azur (Poeme) . . . . „	40

LEI 80.

„BUCOVINA" I. E. TOROUŢIU, BUCUREŞTI